

A Főtitkár hatásköre alatt kiadott jelen folyóirat célja, hogy konstruktív módon járuljon hozzá az atlanti kérdésekről szóló vitákhoz. Ezért a megjelent cikkek nem szükségszerűen tükrözik vissza a NATO-tagállamok kormányainak hivatalos véleményét vagy politikáját.

FŐSZERKESZTŐ: Christopher Bennett
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES: Vicki Nielsen
PRODUKCIÓS MUNKATÁRS: Felicity Breeze
NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: NATO Grafikai Stúdió

Felelős kiadó:

Az információs és sajtószolgálat Igazgatója
NATO, 1110 Brüsszel, Belgium

Nyomás: Pharma Press, Magyarország
© NATO

revieweditor@hq.nato.int
publications@hq.nato.int

A megjelent cikkek a Főszerkesztő általi engedélyezést követően reprodukálhatók, feltéve, hogy a NATO *tükör* megemlékezésre kerül és az aláírt cikkek a szerző nevének feltüntetésével jelennek meg.

A NATO *tükör* időszakosan jelenik meg angol (NATO Review), dán (NATO Nyt), francia (Revue de l'OTAN), görög (Deltio NATO), holland (NAVO Kroniek), lengyel (Przegląd NATO), magyar (NATO *tükör*) német (NATO Brief), norvég (NATO Nytt), portugál (Notícias da OTAN), spanyol (Revista de la OTAN), és török (NATO Dergisi) nyelven. Izlandi nyelven évente egyszer jelenik meg (NATO Fréttir). Alkalmi jelleggel megjelenik orosz és ukrán nyelven is.

A NATO *tükör* angolul és franciául az Interneten is megjelenik <http://www.nato.int/> címen.

A folyóirat angol nyelvű változata és más kiadványok az alábbi címen igényelhetők:

NATO Office of Information and Press
1110 Brussels, Belgium
Fax: (32-2) 707.4579
E-MAIL: distribution@hq.nato.int

A volt Jugoszláv Macedón Tagköztársaság e kiadványban történő minden egyes megemlékezése egy (*)-gal kerül ellátásra, mint lábjegyzet arra vonatkozólag, hogy Törökország a Macedón Köztársaságot alkotmányos nevén ismeri el.

tartalom

FÓKUSZBAN A NATO

4
NATO-hírek röviden.

A BÉKEFENNTARTÁS KIHÍVÁSA

6
A békefenntartás múltja és jelene

Espen Barth Eide azt vizsgálja, hogy milyen fejlődésen ment keresztül a békefenntartás a hidegháború vége óta, és milyen természetűek a mai kihívások.

9
A harckészültség és az együttérzés elegyítése
Christopher Bellamy úgy véli, hogy a legjobb békefenntartók egyben a legjobb harcosok is, továbbá a békefenntartás minden, csak nem gyáva-
váknak való tevékenység.

12
Levont tanulságok
David Lightburn áttekinti a NATO békefenntartási tapasztalatait, és összehasonlítja készít arról, hogy miként hasznosítja a Szövetség, ill. az Egyesült Nemzetek a balkáni tanulságokat.

A BORÍTÓN

A NATO békefenntartója
üdvözlí az otthonába visszatért
koszovói albán menekültet.

VITA

16
Lehetnek-e a katonák békefenntartók és harcosok is?
BILL NASH KONTRA JOHN HILLEN
Lehetnek-e a katonák békefenntartók és harcosok is? Aláássá-e ez a katonák hadviselési képességét?

SZEMLE

21
Pillanatnyi történelem
Jamie Shea reagál a NATO koszovói kampánya iránti folyamatos érdeklődésre, és áttekint őt, a témában megjelent könyvet.

INTERJÚ

24
Sir Rupert Smith tábornok: A DSACEUR.

BETEKINTÉS

26

Olaszország hozzájárulásának növelése

Carlo Scognamiglio-Pasini elmagyarázza, hogyan és miért növelte Olaszország szerepét a, NATO-vezette balkáni békefenntartó műveletekben.

28

A Lengyel hadsereg reformja

Bronislaw Komorowski országának fegyveres erői átalakítására és modernizálására irányuló programjának okfejtését ismerteti

KATONAI KÉRDÉSEK

30

Nők egyenruhában

Vicki Nielsen azt vizsgálja, milyen mértékben integrálódtak a nők a NATO haderőibe.

STATISZTIKA

34

Nők a NATO-haderők és a békefenntartó missziók kötelékében

főszerkesztői üzenet

Az újjászületett NATO *tükör* legutóbbi száma után megint csak rengeteg levelet kaptunk, olyan kérésekkel is, amelyek egy olvasólevélrovat létrehozását javasolják. A kérésnek eleget téve a jövőben újságunk kibővül egy ilyen rovattal. A központi téma ezúttal a békefenntartás, mint olyan terület, amelyen a Szövetség egyre inkább érintetté vált az elmúlt években. Espen Barth Eide, a Királyi Norvég Külügyminisztérium államtitkára a békefenntartás fejlődését vizsgálja a hidegháborútól kezdve. Christopher Bellamy, a Cranfield Egyetem hadtudománnyal és doktrína foglalkozó professzorának véleménye szerint a békefenntartás minden, csak nem gyávának való tevékenység. David Lightburn, a Pearson Békefenntartó Központ munkatársa pedig azt hasonlítja össze, hogyan hasznosítja a NATO, ill. az Egyesült Nemzetek a balkáni tapasztalatokat. Vitarovatunkban Bill Nash, a Külkapcsolatok Központja a Megelőzésért elnevezésű Tanács igazgatója, és John Hillen, George W. Bush amerikai elnök választási kampányának egyik biztonságpolitikai tanácsadója vitatkozik arról, hogy a katonák lehetnek-e egyszerre békefenntartók és harcosok. Ezzel a témával foglalkozik az interjú is, amelyben – más témák mellett – Sir Rupert Smith tábornok, a Szövetséges Haderők Európai Főparancsnokának helyettese osztja meg velünk véleményét arról, hogy mik a katonák számára a megfelelő feladatok egy békefenntartó művelet során. Könyvszemleletünkben Jamie Shea, a NATO Információs és Sajtóirodájának igazgatója szemlézi azt az öt könyvet, amely eddig megjelent a Szövetség koszovói műveletéről. Egy másik cikkben Carlo Scognamiglio Pasini volt olasz védelmi miniszter ismerteti Olaszország megnövekedett szerepét a balkáni békefenntartó műveletekben. Bronislaw Komorowski lengyel védelmi miniszter pedig bemutatja hazája haderőreformjának programját. Végezetül pedig, 25 évvel az után, hogy hivatalos elismerést nyert a Nők a NATO-Erőkben Bizottság, Vicki Nielsen, a NATO *tükör* főszerkesztő-helyettese azt vizsgálja, hogy milyen mértékben integrálódtak a nők a NATO haderőibe. A számot statisztikák zárják arról, hogy hány nő vesz részt katonai és békefenntartó műveletekben.

Christopher Bennett

Üresedések a NATO-ban

A NATO országok állampolgárai a NATO Nemzetközi Titkárságának minden helyére jelentkezhetnek. Az üresedésekről, a felvételi eljárásról szóló részletek és a jelentkezési lapok a NATO honlapján találhatók meg, a következő címen:

<http://www.nato.int/structur/recruit/index.htm>

FÓKUSZBAN A NATO

A NATO-nagykövetek június 20-án elvi hozzájárulásukat adták ahhoz, hogy **Borisz Trajkovszkij** macedón elnök kérésének megfelelően a NATO segítséget nyújtson az albán szélsőségesek lefegyverzésében, azzal a feltétellel, hogy a felek sikeres politikai párbeszédet folytatnak egymással és beszüntetik az ellenségeskedést. A nagykövetek utasítást adtak egy, a fentiekben alapuló műveleti terv kidolgozására.

Lord Robertson NATO-főtitkár június 14-én **Szkojpébe** látogatott, ahol találkozott **Borisz Trajkovszkij** elnökkel, **Ljubco Georgevicskij** miniszterelnökkel valamint más politikai vezetőkkel, és eszmecsereket folytatott arról, hogy miként lehet véget vetni az albán szélsőségesek felkelésének.

Bush látogatása

A NATO állam- és kormányfői június 13-án tartottak csúcstalálkozót a NATO központjában az Észak-atlanti Tanács rendkívüli ülésének keretében, **George W. Bush** amerikai elnök első hivatalos európai útja alkalmából. A megbeszélések lefedték a NATO napirendjén szereplő összes kulcskérdést, ideértve a rakétavédelmet is. A további bővítés kérdésében a szövetségesek kizárták a nulla opciót, azaz legalább egy ország valószínűleg meghívást kap majd a Szövetség 2002-es prágai csúcstalálkozásán a csatlakozásra.

Az Európai Unió és a NATO Katonai Bizottságai június 12-én tartották első hivatalos együttes ülésüket a NATO központjában, ahol információt cseréltek az EU-NATO biztonsági együttműködéshez kapcsolódó gyakorlati kérdésekről.

A Nők a NATO Erőiben Bizottság június 10-15-i találkozóján ünnepelte fenállásának 25 éves évfordulóját. Ülését kivételesen Rómában tartotta, nyomtatékat adva annak, hogy az olasz hadsereg tavaly vett fel először soraiba nőket.

A NATO-tagországok és a partnerek védelmi miniszterei június 7-8-án tartották Brüsszelben hathavonta esedékes ülésüket. A megbeszélések kulcskérdései között szerepelt az EU-NATO kapcsolatok fejlődése, a Védelmi Kapességek Kezdeményezés végrehajtása, a rakétavédelem és a macedón válság.

Robert Kocsarjan örmény elnök június 6-án a NATO-ba látogatott, ahol találkozott **Lord Robertson**nal. Megvitaták az országa és a NATO közötti folyamatos partnerséget, valamint a Hegyi-Karabáh miatt Azerbajdzsánnal fennálló feszültséget.

Mintegy 100 tábornok gyűlt össze június 5-6-án a Szövetséges Erők Európai Főhadiszállásán (SHAPE) a Szövetséges Európai Haderők Főparancsnoka (SACEUR), **Joseph W. Ralston** tábornok által szervezett éves konferenciára. A napirenden szereplő két fő kérdés a NATO 1999-es Stratégiai Koncepciója és annak az erők és képességekre gyakorolt következménye, valamint a NATO balkáni misszióinak értékelése volt.

Tizennégy NATO- és partnerország vett részt június 1-18-án a Balti-tengeren a Baltops 2001 fedőnevű béke-támogató gyakorlaton.

Június 1-2-án Lord Robertson látogatást tett Rómában, ahol részt vett Olaszország éves katonai parádéján, továbbá találkozik Carlo Azeglio Ciampi elnökkel, Sergio Mattarella távozó védelmi miniszterrel és Silvio Berlusconi beiktatás előtt álló új miniszterelnökkel.

Miniszterek Budapesten

A NATO és a partnerországok külügyminiszterei május 29-30-án, Budapesten évi rendes tavaszi ülésüket. A megbeszélések a feszült macedón helyzetre, a balkáni fejleményekre, az EU-NATO együttműködésre és a Szövetséget veszélyeztető új kihívásokra összpontosították, valamint a NATO partneri kapcsolataira, illetve a Szövetség és Oroszország, valamint Ukrajna közötti kapcsolatok erősítésére.

Lord Robertson május 31-én látogatást tett Dubrovnikban, ahol beszédet mondott az „Európai integráció kulcskérdései: a délkelet-európai béke és jólét előmozdítása” című konferencián.

A NATO-bővítés kérdése dominálta a NATO Parlamenti Közgyűlés ötnapos tavaszi ülészeit, amelyet május 27-31-én tartottak Vilniusban.

Lord Robertson május 24-i állásfoglalásában élesen elítélte a macedóniai szélsőséges csoportok közelmúltbeli akcióit, különösen folyamatos jelenlétüket több megszállt faluban, és támadásaikat a kormányzati biztonsági erők ellen.

Az ütközőzóna megnyílik

Május 24-én megkezdődött a jugoszláv és szerb biztonsági erőknek a Szerbia és Koszovó közötti ütközőzóna, a Szárazföldi Biztonsági Övezet B-szektorába való visszatérése.

Az Atlanti Szerződés Társaságainak Szövetsége (ATA) május 21-én tartotta éves ülését a NATO központjában, ahol **Lord Robertson** röviden tájékoztatta a résztvevőket a NATO napirendjén szereplő kulcskérdésekről. Az ATA Oktatási Bizottsága a következő napon ült össze, hogy megvitassa, a nemzeti szervezetek miként tudják a fiatalabb korosztállyal megértetni a biztonsági kérdéseket.

A SACLANT és a SACEUR találkozója

A Szövetséges Atlanti Haderők Főparancsnoka, **William F. Kernan** tábornok 2001. május 16-17-én először

látogatott a SHAPE-be, hogy találkozzon **Joseph W. Ralston** tábornokkal, a Szövetséges Európai Haderők Főparancsnokával és munkatársaival.

Lord Robertson Tiranában találkozott **Rexhep Meidani** albán elnökkel, **Ilir Meta** miniszterelnökkel, **Paskal Milo** külügyminiszterrel és **Ishmail Lleshi** védelmi miniszterrel, akikkel megvitaták a régióbeli fejleményeket és a védelmi reform ügyét.

Ivica Racsan horvát miniszterelnök május 16-án találkozott **Lord Robertson**nal a NATO központjában, és felosztalt a NATO-nagykövetek előtt. Megvitaták Horvátország hozzájárulását a regionális stabilitáshoz, valamint az egyéves kormány politikai reformprogramját.

Május 15-26. között hét NATO-tagország erői vettek részt a Damsel Fair 2001 gyakorlaton a Kusadasi-öbölben, Törökország partjainál. A cél az akna-hadviselés minden tervezési, végrehajtási és elemzési vonatkozásának gyakorlása volt.

A NATO vezérkari főnökei saját körben és a partnerek részvételével tartottak ülést május 15-16-án. A kulcskérdések között szerepelt a balkáni békefenntartás, a macedón helyzet, az EU-NATO kapcsolatok fejlesztése, a NATO-haderőstruktúra felülvizsgálata és egy levegő-föld felderítő rendszer beszerzéséről szóló megbeszélés.

A nemrégiben megválasztott moldovai miniszterelnök, **Vasile Tarlev** május 15-én találkozott **Lord Robertson**nal a NATO központjában. Kifejezte hazája elhatározását arra, hogy szélessítse és kiterjessze a NATO-val való együttműködést, különöse a békefenntartás területén.

Öt NATO-tagállam és hét partnerország vett részt május 14-23-án az Egyesült Államok Virginia államában

FÓKUSZBAN A NATO

lévő Newport Newsban tartott, **Cooperative Tide 2001** elnevezésű haditengerészeti gyakorlaton, amelyena parti hadviselési eljárásokat gyakorolták.

Május 14-16. között hat NATO-tagállam és hat partnerország vett részt a **Cooperative Baltic Eye** gyakorlaton, amelyet a **Balti-tengeren** tartottak és amely a kutatás-mentés vezetési, irányítási és koordinációs eljárásainak fejlesztését célozta.

Május 11-ről 12-re virradó éjszaka a **KFOR**-csapatok elfoglaltak egy hatalmas, titkos nehézfegyver raktárt, amelyet a presevó-völgyi fegyveres albán csoportok használtak.

Lord Robertson május 10-11-én **Barcelona**-ba látogatott, ahol beszédet mondott egy biztonsági és védelmi konferencián mielőtt **Madrid**-ba utazott volna, ahol találkozott **José Maria Aznar** miniszterelnökkel, **Josep Piqué** külügyminiszterrel és **Federico Trillo-Figueroa** védelmi miniszterrel.

Május 9-én **Hágában** **Lord Robertson** beszédet mondott az Európai Biztonsági Tanulmányok Központjában és később találkozott **Frank de Grave** holland védelmi miniszterrel.

Május 8-án került sor az első konzultációra a **NATO**-központjában a **rakétavédelem** témájában, amelynek keretében az **amerikai delegáció** ismertette az amerikai adminisztráció álláspontját **Lord Robertson**nal és az **Észak-atlanti Tanáccsal**.

Közös EU-NATO fellépés

Miután a szélsőséges albánok ismételt akciókat indítottak a macedóniai fegyveres erők ellen, **Lord Robertson** az Európai Unió Külügy- és Biztonsági Főképviseletével, **Javier Solana**val együtt május 7-én **Szkopjébe** utazott, ahol találkozott **Borisz Trajkovszkij** elnökkel és más politikai vezetőkkel.

A **Nemzeti Fegyverzeti Igazgatók Konferenciája** május 3-4-én **Brüsszelben** tartotta kétévenkénti ülését, amelynek keretében megvitatta a NATO napirendjén szereplő politikai kérdéseket és projekteket, beleértve a Védelmi Képességek Kezdeményezés végrehajtását és a Fegyverzeti Felülvizsgálatot.

Május 2-4-én **Bukarestben** került sor a **A 2001-es NATO Gazdasági Kollokviumára** amely a regionális gazdasági együttműködés, a biztonság és a stabilitás közötti kölcsönös kapcsolatra koncentrált, különös hangsúllyal Délkelet-Európára, a Dél-Kaukázusra és Közép-Ázsiára.

Lord Robertson elítélte az albán szélsőségesek egyik akcióját, amely a macedón fegyveres erők ellen irányult április 28-án **Tetovó** városának közelében.

Hat NATO- és partnerország, valamint Argentína körülbelül 1500 tartalékos kiképzést tartott április 27-től május 10-ig **Boszniában** és **Koszovóban**, két többnemzetiségű békefenntartó gyakorlat – az **Adventure Express** és a **Dynamic Express 2001** – keretében. Mielőtt a tartalékos erők elfoglalták volna pozíciójukat az SFOR és a KFOR hadszíntéri területén, előzetes kiképzésre került sor Albániában az albán csapatokkal együtt.

Koszovói felek

A szerb kormány április 25-i, **NATO**-beli látogatását követően **Hans Haekkerup**, az ENSZ különleges koszovói megbízottja és magas rangú politikai vezetők egy delegációja – amelyben

helyet kaptak a koszovói etnikai csoportok képviselői – április 26-án találkozott **Lord Robertson**nal és a **NATO-nagykövetekkel**.

Izrael április 24-én biztonsági egyezményt írt alá a **NATO**-val, elsőként a NATO Mediterrán Programjában résztvevő hét ország közül.

A NATO- és a partnerországokból érkezett, műszaki hadtesteket vezető tábornokok és magas rangú tisztek április 24-26-án megvitaták a **katonai mérnöki tevékenység** jövőjét éves konferenciájukon, amelyre idén a francia hadsereg műszaki iskolájában, **Angers**-ben került sor.

Lord Robertson április 23-án Hollandiába látogatott, ahol a **Joziás van Aartsen** külügyminiszterrel való találkozó után megnyitotta az Üzleti Hét Konferenciát, amelyet a **rotterdami Gazdasági Társaság** szervezett, továbbá megkapta a 2001-es Üzleti Hét Díjat a világméretű kommunikációban elért eredményeier.

Április 15-én a **KFOR**-katonák jelenlétében átadtak öt **szerb túszt**, akiket március óta tartottak fogva a Dél-Szerbiában tevékenykedő albán szélsőségesek.

Háborús bűnös elfogása

Az **SFOR** katonái április 15-én elfogták **Dragan Obrenovic**ot, a szrebrenicai mészárlással vádolt három boszniai szerb egyikét, és átadták a **hágai Nemzetközi Bíróságnak**.

Az Észak-atlanti Tanács április 10-i döntését követően április 14-én a Szerbiát és Koszovót elválasztó **Szárazföldi Biztonsági Övezet** D-szektorát átadták a **jugoszláv erőknek**.

Lord Robertson elítélte egy orosz **KFOR-katona** szándékos célbavételét és meggyilkolását április 11-i lövöldözésben, Koszovóban.

Két **brit pilóta** halt meg április 9-én egy helikopter szerencsétlenségben, rossz időjárási körülmények között **Koszovó** hegyvidékes térségben, közel a macedón határhoz.

Hat NATO-tagország légierijének tagjai vettek részt április 2-6-án a **görögországi Ample Train 2001** logisztikai gyakorlaton, hogy gyakorolják a harci repülőek kiszolgálását és kezelését.

KFOR parancsnokváltás

Thorstein Skiaker norvég tábornok vette át a **KFOR** irányítását április 6-án, az olasz **Carlo Cagigiosu** tábornokot követve.

Április 6-án a bolgár parlament ratifikálta azt a NATO egyezményt, amely lehetővé teszi a görög és török **NATO-erők** számára a **bolgár területen** való áthaladást a koszovói, NATO-vezette békefenntartó műveletek megerősítése érdekében.

A NAC délre megy

Lord Robertson és a 19 NATO-nagykövet április 3-4-én látogatást tett **Macedóniában** és **Koszovóban**, megszakitva útjukat a Szövetséges Erők Dél-európai Parancsnokságán **Nápolyban**, amely ellátja az SFOR és a KFOR vezetését.

A belgiumi Mons közelében lévő **SHAPE** április 2-án ünnepelte fennállásának **50. éves évfordulóját**, a **SA-CEUR**, **Ralston tábornok** és **Lord Robertson** elnökletével.

Lord Robertson március 29-30-án kétnapos látogatást tett **Varsóban**, ahol találkozott **Aleksander Kwasniewski** elnökkel, **Jerzy Buzek** miniszterelnökkel, a külügy- és a védelmi miniszterrel, valamint a parlament felső- és az alsóházának tagjaival.

További információkat a NATO Update nyújt a www.nato.int/docu/update/index.htm címen.

A békefenntartás múltja és jelene

Espen Barth Eide azt vizsgálja, hogy milyen fejlődésen ment keresztül a békefenntartás a hidegháború vége óta, és milyen természetűek a mai kihívások

© NATO

Adj egy ötöst: Az átfogó békeépítésnek túl kell lépnie a legközvetlenebb katonai és humanitárius problémákon

A békefenntartás többé nem az, ami volt. Megváltoztak az érintett szereplők, a hozzákapcsolódó eljárások és maga a koncepció is. Ennek folyamán összetettebb, átfogóbb és veszélyesebb tevékenységgé vált. Sőt, a feladata súlyánál, a szükséges erőforrások és készségek jellegénél fogva minden érintett civil és katonai intézmény azon munkálkodik, hogy munkamódszereit átalakítva megfeleljen a kihívásnak. A változás különösen szembetűnő volt Európában.

Miközben a békefenntartást hagyományosan az Egyesült Nemzetek égisze alatt végzik, az ENSZ Alapokmány nem utal rá egyértelműen. A koncepciót ténylegesen az Egyesült Nemzetekben alkották meg a hidegháború idején, kiterjesztve az Alapokmány VI. fejezetének hatókörét, amely a válsá-

gok békés megoldásáról szól. Ez leginkább arra szolgált, hogy kreatív módon segítsen felülemelkedni a szuperhatalmi rivalizálás problémáján, amely túl gyakran tette működésképtelenné a Biztonsági Tanácsot, és akadályozta meg, hogy gyakorolja fennhatóságát az Alapokmány VII. fejezete értelmében a békére veszélyt jelentő cselekmények esetén.

Az első években a békefenntartás szó szerint egy adott béke megtartásáról szólt. Ez rendszerint nemzetközi közvetítés eredménye volt egy fegyveres konfliktusban, ahol a háborús felek aláírtak egy fegyverszüneti vagy békemegállapodást, szerették volna, hogy tartós legyen, de nem bíztak egymás adott szavában. Az Egyesült Nemzeteket ilyenkor hívták meg, hogy járőrözzön és tartson ellenőrzéseket a két fél közötti ütközőzónában. A felek számára biztosítékot jelentett a szervezet jelenlétének NATO-semleges” és nem-támadó természete. Noha nem minden hidegháborús békefenntartó művelet volt egyformán sikeres, az ENSZ-békefenntartók jelenléte néhány esetben segített megelőzni az ellenségeskedések kiújulását ott, ahol a harcok máskülönben újra kitörték volna.

Espen Barth Eide a Norvég Királyi Külügyminisztérium államtitkára

A hidegháborús biztonsági gondolkodás a stabilitásra összpontosított. A legjobb, amit az ember remélhetett, az a status quo fenntartása volt. Makroszinten ez egyensúlyt jelentett a szuperhatalmak között, mikroszinten pedig azt, hogy betartják a létező békemegállapodásokat. Ebben a vonatkozásban akkoriban divatos kifejezéssé vált a feltartóztatás. Tekintve az alternatívát, – a hatalmi rendszer egyensúlyának teljes felborulását és közvetlen konfrontációt a szuperhatalmak között – aligha lehetett volna másként.

A biztonsági gondolkodás mára megváltozott. A status quo fenntartása helyett a kulcsszavak közé sokkal inkább az átmenet, a bővítés és az integráció tartozik – mind inkább dinamikus, és nem statikus koncepció. A változás dinamikája a békefenntartásra is hatással van. A klasszikus feladat – NATO-semleges” ütközőként szolgálni a beleegyezésüket adó felek között – olyan műveletté alakult át, ahol politikai, gazdasági és társadalmi változások kezelésére kell berendezkedni, gyakran nehéz körülmények között. Ezt a trendet az a tény táplálja, hogy a legtöbb modern békefenntartó művelet államon belüli, nem pedig államok közötti konfliktusra ad válasz.

A műveleti tervezési és válságkezelési stratégiáknak figyelembe kell venniük a békefenntartás változó dinamikáját. Sok esetben nem lehetséges és nem is kívánatos annak a helyzetnek a visszaállítása, ami a konfliktus előtt létezett. E helyett segíteni kell a feleket, hogy új társadalmat építsenek fel. Gyakran nehéz világos, koherens és megbízható partnereket találni, akik valódi irányítással rendelkeznek saját erőik felett. Sokszor a helyzetet bonyolítja a hadurak és a konfliktus vállalkozó kedvű résztvevőinek jelenléte, akik fel vannak készülve a mítoszok kiaknázására azért, hogy erőszakot szítsanak a hatalom megragadása vagy megtartása érdekében. A politikai és pénzügyi okok átfedik egymást, néha elmosva a politika és a szervezett bűnözés közötti határt. Sőt, sok mostani konfliktusban nem más forog kockán, mint magának az államnak a természete. Mivel ezek a kérdések sokszor megoldatlanok maradnak egy nyílt konfliktus végén, a nemzetközi közösség azon kapja magát, hogy felkérték a rosszul működő intézmények – beleértve az állami adminisztrációt, a jogrendszert, de még a helyi médiát is – megreformálására.

A jelenkori konfliktuskezelés összetett. A katonai vonatkozásokon túl sok más tevékenység vált a békeépítő művelet integráns részévé. Csak a civil és katonai eszközök óvatos, jól megtervezett és összehangolt keveréke hozhatja létre a hosszú távú, önfenntartó stabilitás és béke feltételeit. A békefenntartás ezen új megközelítése iránti igény elvezetett egy vitához az Egyesült Nemzetek és a regionális szervezetek szerepéről a válságkezelésben. Különösen igaz ez Európára, ahol számos regionális és szubregionális szervezet aktívan vesz részt a válságkezelés különböző vonatkozásaiban, és az együttműködés és munkamegosztás kérdései különösen relevánsak. A válságkezelő képességek erősítése ma elsődleges feladat az elmúlt évtized azon biztonsági kihívásainak eredményeképpen, amelyek tanulásra, változásra és újításra kényszerítették az európai országokat és intézményeket.

Európát intézményi ereje és pénzügyi forrásai logikus helyre tették ahhoz, hogy itt kezdődjön meg néhány békefenntartó kötelezettség átvétele az Egyesült Nemzetektől. Európa nem eredendően jobb a konfliktusok kezelésében, nem is fejlődtek ki itt olyan kipróbált és tesztelt békétámogató műveleti modellek, amelyeket könnyen lehetne a világ más tájain is alkalmazni. Azonban Európa tapasztalata számít, nem kevésbé azért, mert a balkáni események és az azokra adott nemzetközi válaszok központivá váltak a hidegháború utáni világ békétámogató műveletei jelenkori doktrínáinak kifejlesztésében. A Balkán sok tekintetben Európa biztonságpolitikai tesztpályájává vált. Csaknem minden kérdésnek, amely ma az európai biztonsági vitát uralja – transzatlanti kapcsolatok, a NATO jövője, az Európai Unió és az Egyesült Nemzetek szerepe, kapcsolatok Oroszországgal – van balkáni dimenziója.

A Jugoszlávia felbomlását kísérő háborúk és az azokra adott nemzetközi válaszok rávilágítottak a hidegháború végi európai biztonsági architektúra hiányosságaira. Olyan hiteles regionális szervezetek hiányában, amelyek képesek vagy hajlandók lettek volna felvállalni a feladatot, az Egyesült Nemzetek 1992 februárjában Horvátországba telepítette az eredeti ENSZ Védőerőt (UNPROFOR). Röviddel ezután kiterjesztették mandátumát Bosznia-Hercegovinára (Bosznia), később, 1993-ban pedig Macedóniára. Amit eredetileg hathónapos küldetésnek terveztek, négy évig tartott.

Az Egyesült Nemzetek volt a fő intézmény, amely megkísérelt közvetíteni, és véget vetni az ellenségeskedéseknek, fenntartani a békét egy olyan régióban, ahol megállapodtak egy tűzszünetben, és enyhíteni a nem harcolók szenvedéseit a konfliktus által érintett területeken 1992 és 1995 között. Az évek során a NATO egyre inkább érintetté vált légi és tengeri támogató műveleteivel, és a két intézmény között fokozatosan alakult ki partneri kapcsolat. A Daytoni Megállapodás után – amely véget vetett a boszniai háborúnak, és mely 1995. december 20-án lépett életbe – a katonai felelősséget átadta a NATO-vezette Végrehajtó Erőnek (IFOR). Ez volt a Szövetség első katonai művelete a szárazföldön, és nagyban hozzájárult identitásának újraformálásához. A NATO csupán néhány év alatt átalakította magát, egy csaknem teljesen új feladatot vállalva fel, és a katonai és politikai válságkezelés egyre hatékonyabb eszközévé vált.

Ez az adaptációs és tanulási folyamatot mutatja egyértelműen az, ahogy fejlődött a békefenntartás Boszniában az IFOR és a Stabilizációs Erő (SFOR) keretében, és táplálta azt a megközelítést, amit 1999 júniusában, a Koszovói Erő (KFOR) telepítésekor alkalmaztak. Két trendre lehet figyelni. Az egyik annak az értelmezésnek a kiterjesztése, hogy miből is áll a katonaság mandátuma. Az IFOR első napjaiban a hangsúly a misszió megváltozásának elkerülésén volt, és azon, hogy a katonaság ne vállaljon fokozatosan magára olyan feladatokat, amelyek civileknek valók. Egyre világosabbá vált azonban, hogy nem lehet elszigetelt katonai sikert elérni.

Ha az átfogó békeépítési folyamat nem tudná megteremteni a stabil és tartós béke feltételeit, ez ugyanúgy a NATO, mit a civil szervezetek hibája is lenne. Ez segített erősíteni a kapcsolatot a békefenntartó erő és civil partnerei között. Sőt, a KFOR telepítésének idejére megtanulták a leckét és tükröztették egyfelől abban a széleskörű mandátumban, amit a kezdetekkor adtak az erőnek, másfelől pedig a KFOR és az ENSZ átmeneti koszovói adminisztrációja közötti jó és rugalmas kapcsolatban.

A második trend a NATO békefenntartó műveleteinek európai jellegének fokozatos erősödése. Az UNPROFOR összetételét tekintve nagyrészt európai volt, de viszonylag nagy számban foglalt magába katonákat a harmadik világ országaiból is. A békefenntartó misszió irányításának az ENSZ-től a NATO-hoz való átkerülése nyomán a legtöbb harmadik világbeli hozzájáruló csapatai elhagyták a missziót. Eközben amerikai katonák érkeztek, akik a 60000 fős IFOR egyharmadát adták. Ez az arány erőteljesen csökkent az elmúlt években. A KFOR viszont összetevethetetlenül európai volt már a kezdetektől. A koszovói légi csapások éles kontrasztjaként – amelyet az Egyesült Államok dominált – az amerikai és európai katonák száma 8000, illetve 34000 volt, amint teljessé vált a szárazföldi békefenntartók telepítése. Sőt, miközben az SFOR parancsnoka mindig amerikai, a KFOR parancsnok mindig európai.

A balkáni biztonság és stabilitás mindezekfelett való kérdés az európaiaknak. Ezért tehát természetes, hogy az európaiak a felelősség nagyobb részét vették vállukra ebben a műveletben. Ez találkozik azzal az amerikai kívánsággal, hogy legyen nagyobb a tehermegosztás a Szövetségben, és Európa vállaljon nagyobb felelősséget saját biztonságaért. Azonban amíg az amerikai jelenlét csökkent, az Egyesült Államok folyamatos elkötelezettsége és aktív részvétele a térség békéjének és stabilitásának megteremtésében alapvető marad a balkáni problémák végső megoldása és Európa hosszú távú stabilitása és biztonsága érdekében.

Ugyanúgy, ahogy a NATO hosszú utat tett meg, amíg a jelenkori békefenntartás kihívásaihoz alkalmazkodott, hasonló fejleményeket figyelhetünk meg másutt is. Manapság elfogadott tény, hogy miközben szükség lehet katonai eszközökre egy erőszakos konfliktus ellenőrzéséhez, ezeknek támogatniuk kell, ki kell egészülniük, és szorosan együtt kell működniük a civil eszközökkel, ha azt akarjuk, hogy egy béketeremtő misszió sikeres legyen. Ez nem lett volna ennyire magától értetődő tíz vagy még öt évvel ezelőtt sem, amikor ez mind a hagyományos katonai, mind a humanitárius gondolkodással ellentétben volt. Akkoriban a hagyományörzők ellenezték, hogy a katonák civil feladatokat hajtsanak végre, és sok nem kormányzati szervezet nem akarta bepíszkítani a kezét azzal, hogy katonákkal dolgozik. A balkáni konfliktusok azonban egyértelműen

világossá tették, hogy a hagyományos békefenntartó műveletek feladatainak tisztasága a már a múlté.

Az Európai Unió azon dolgozik néhány éve, hogy katonai válságkezelő képességet alakítson ki, és fejlessze civil válságreakgáló struktúráit. Ennek eredményeképpen az intézmény abban a helyzetben lehet, hogy gyakrabban ragadja magához a vezető szerepet a válságkezelésben, a jövőben. Norvégia és más európai országok, amelyek nem EU-tagok, szoros együttműködésre kötelezték el magukat az Európai Unióval az összetett válságok kezelésében, mert az Európai Uniónak a politikai eszközök széles skálája áll rendelkezésére. A katonai és civil eszközökön túl az Európai Unió használhatja például a jövőbeni tagság, a társulási és a partnerségi megállapodások, a gazdasági befektetés ígértét a befolyásoláshoz.

Az Egyesült Nemzetek is megkezdte békefenntartó műveleteinek átvizsgálását a Brahimi-jelentés tavalyi kiadása nyomán. A jelentés megpróbál új életet adni annak a módnak, ahogy az Egyesült Nemzetek részt vesz a békefenntartó műveletekben, és ahogy vezeti azokat. Sőt, az Európai Unió és a NATO intézményi fejlődése, valamint az egyre szorosabb hadszíntéri és politikai együttműködés az Egyesült Nemzetek és a regionális szervezetek között kétségtelenül hozzá fog járulni az ENSZ-ben a Brahimi által előidézett békefenntartási reformhoz, és segíti majd meghatározni az Egyesült Nemzetek szerepét a mai világban, legalábbis az olyan intézményekben gazdag térségekben, mint Európa.

Természetesen minden egyes szervezet képességeinek megvannak a korlátjai, legyen az az Európai Unió, a NATO vagy az Egyesült Nemzetek. Ennek eredményeként az intézményeknek csaknem bizonyosan továbbra is együtt kell dolgozniuk, és szorosabb kapcsolatokat kell egymással kialakítaniuk a jövő válságaira válaszként. Az Európai Unió és a NATO között jelenleg zajló megbeszélések, amelyek válság idején az eszközökhöz való hozzáférésről szólnak, erre reflektálnak. Végleges megoldás jöhet létre a hadszíntéren a macedóniai válságra, valamint a koszovói és boszniai folyamatos békeépítő tevékenységre válaszul.

A balkáni tapasztalatok azt mutatják, hogy a béke biztosításában az elsődleges feladat ma a háború sújtotta társadalmak hosszú távú és összetett politikai és társadalmi átalakításának támogatása. Az átfogó békeépítésnek foglalkoznia kell nemcsak a legközvetlenebb katonai és humanitárius gondokkal, hanem az államépítés hosszú távú feladatával, a biztonsági szektor reformjával, a civil társadalom megerősítésével és a társadalmi reintegráció előmozdításával. Miközben a békefenntartás regionalizálása gyümölcsözőnek bizonyult, nincs egyetemes modell, amely irányíthatná a regionális szervezetek és az Egyesült Nemzetek kapcsolatát. Mi több, helytelen volna azt hinni, hogy a regionális államok és szervezetek mindig a legalkalmasabbak térségek problémáinak megoldására. Sokkal inkább alapvető, hogy a béketeremtés világszerte támaszkodjon az összegyűjtött tapasztalatokra, szakértelemre és forrásokra, hogy a koszovói tapasztalatokat lehessen esetleg Kelet-Timoron alkalmazni, és viszont, és hogy a világméretű és regionális szervezetek, a humanitárius és fejlesztési szervezetek, a kormányok és a civil társadalom a kérdéses országokban ugyanabba az irányba húzzon. ■

A harckészültség és az együttérzés elegyítése

Christopher Bellamy úgy véli, hogy a legjobb békefenntartók egyben a legjobb harcosok is, továbbá a békefenntartás minden, csak nem gyáváknak való tevékenység.

Számos hivatásos katona és hivatásos hadsereg lelkesedéssel és rugalmassággal vágott neki az elmúlt évtized béketámogató műveleteinek. Mások vonakodtak részt venni bennük, és még inkább húzódoztak attól, hogy szorosan együttműködjenek más szervezetekkel és a helyi lakossággal. Tették ezt abban a hitben, hogy a katonáknak kizárólag harcosoknak kell lenniük, és a „békefenntartás gyáváknak való”.

A közelmúltbeli műveletek tapasztalatai Boszniában, Haitin, Koszovóban és Sierra Leonében azt mutatják, hogy a békefenntartás minden, csak nem gyáváknak való tevékenység. A valóságban a világ legkeményebb és legszívósabb harcosai azok, akik a béketámogató műveletekben jeleskednek, és segítik a rendszerint „összetett szükséghelyzetek” megoldását. E műveletek nagy rugalmasságot és leleményességet igényelnek a váratlan fejleményekre történő válaszadásban, ezen kívül fokozottan szükség van az emberek közötti érintkezésre is. A Cranfield Egyetem által a közelmúltban elvégzett kutatás azt mutatja, hogy a helyi lakosság jobban tiszteli azokat a békefenntartókat, akik egyben összetéveszthetetlenül hivatásos katonák is, erőteljesek és jól felszereltek. Azonban, ha az erők túlságosan nehéz felszereléssel rendelkeznek, vagy túlságosan távol maradnak a helyi lakosságtól saját védelmük érdekében, akkor szintén csökken irántuk a tisztelet, így hatékonyságuk is.

A legtöbb béketámogató művelet összetett szükséghelyzetekre koncentrál – olyanokra, ahol az emberi rosszindulat keveredik az ember vagy a természet által okozott nehézségekkel, vagy akár mindkettővel. A fegyveres erőkre azért van szükség, hogy biztonságos környezetet teremtsenek, amelyben újra lehet építeni a békét, de bizonyosan nem az egyetlen, talán nem is a legfontosabb szereplők. Amint helyreáll a béke, az azonnali teendők nagyobb hasonlóságot mutatnak a rendőrök, mint a katonák munkájával. Több okból is azonban – a rendőrök magasabb fizetése és hosszú távú külföldi telepítésük problematikája miatt – a katonáknak kell elvégezniük a munkát. Az olyan hosszú távú feladatok, mint a fizikai újjáépítés, a rabok és menekültek felkutatása, az egészségügyi újraszervezése, választások szervezése és a háborús bűnösök megbüntetése más szervezetek fellosága.

Christopher Bellamy a a hadtudomány és -doktrína professzora a Cranfield Egyetemen, továbbá számos könyv szerzője, így a „Lovagok Fehér Páncélban: a Háború és Béke Új Művészete” című műnek is (Pimlico kiadó).

A béketámogató művelet kifejezés a feladatok széles skáláját öleli fel. Magában foglalja a hagyományos békefenntartást – ahol egy megállapodás alapján létrejött békét kell fenntartani; a britek által szélesebb értelemben vett békefenntartást, ahol a környezet rendkívül bizonytalan; a békeépítést – a társadalom konfliktus utáni újjáépítését és visszatérését a normális élethez; valamint a békekikényszerítést – egy konfliktus megoldását katonai erővel.

A béketámogató műveletek összetett szükséghelyzetekben összhaderőnemi jellegűek – minden haderőnemet érintenek, többnemzetiségűek – és számos országot foglalnak magukban; sőt, – ahogy egy új melléknév mutatja – integráltak is, azaz számos különböző szervezetet érintenek. Ide tartoznak a hadseregek, a rendőrség, a nem kormányzati szervezetek (NGO-k), a segélyszervezetek, a nemzetközi szervezetek, a kormányzati fejlesztési hivatalok, a magánipar és más társaságok, valamint a média.

Most már minden béketámogató művelet a média reflektorfényében zajlik. Ez a jelenség hasonló az időjáráshoz – a reakciókat általában meg lehet jósolni, de nem teljes mértékben. Sőt, a problémákról való tájékoztatáson túl a média fontos szerepet játszhat a megoldáshoz való hozzájárulásban is. A média minden demokratikus, piaci alapú társadalomban az egyik kulcsfontosságú ellenőrző és kiegyenlítő szereplő, és éppen ezek a társadalmak azok, amelyeket a békeépítő műveletek létre akarnak hozni a béke legjobb garanciájaként. Ezért a szabad és független média fejlődésének támogatása a békeépítés egyik kulcseleme kell, hogy legyen.

Sir Mike Jackson tábornok, az a brit tiszt, 1999 júniusában bevezette Koszovóba a NATO-erőket, nemrégiben ezt a fajta sokrétű műveletet egy kötéldarabhoz hasonlította. A kötélsok szálból áll, és szakítószilárdsága jóval nagyobb, mint az egyes szálak erejének összege. A probléma a szálak egybetartása és annak biztosítása, hogy egyik sem lesz jelentősebben vékonyabb a másiktól, mert az eltorzítaná a kötelet, feszültséget keltene benne, és kárt okozna bárminek, amihez hozzádörzsölődik.

Az ez iránt az integrált megközelítés iránti igényt nem csak a hadszíntéren ismerték fel, hanem a legmagasabb kormányzati körökben is. A brit kormány nemrégiben intézményesítette a „keresztirányú kezdeményezést”, amely szerint három szervezet – a védelmi minisztérium, a külügyminisztérium és a nemzetközi fejlesztési minisztérium – egyaránt

hozzájárul két költségvetéshez: az egyik Afrikáé a másik pedig a fennmaradó világé. Célja a konfliktusok megelőzése, aláhúзва ezzel a feladat integrált jellegét.

A hadszíntéren eközben az egyik legmakacsabb probléma az NGO-k és a katonai erők közötti kulturális különbség. Habár számos NGO-ban vannak jelen volt katonák, néhány NGO viszont vallásos, néha pacifista hagyományokkal rendelkezik, és természetesen gyanakvó a katonákkal szemben. Néhány katonát viszont bizalmatlan az NGO-kkal szemben, néha dühös a koordináció egyértelmű hiánya miatt, és – sokszor igazságtalannul – gúnyolódik az NGO-alkalmazottak azon képességén, hogy megéljenek a hadszíntéren.

Az ENSZ-erők bevonulása Horvátországba és Boszniába 1992-ben egyfajta modellt kínált az integrált békétámogató műveletekhez. A koszovói művelet 1999 óta egyik másikat kínál, egy sokkal bonyolultabbat. Ennek alapvető oka az, hogy Koszovóban – szemben Boszniával – nincs tényleges kormányzás. Valójában nemzetközi protektorátus. Továbbá jelenleg nincs hosszú távra szól végcél sem. Tulajdonképpen az „ál-alam” az ENSZ Átmeneti Koszovói Adminisztrációs Missziója (UNMIK). Mindazonáltal számos hasznos formája alakult ki az együttműködésnek Koszovóban a civil és katonai szervezetek között, és sokat lehet ebből tanulni a jövőbeni integrált műveletek érdekében.

Jelenleg körülbelül 200 NGO működik Koszovóban. Tevékenységük összehangolását a macskák összetételéhez lehet hasonlítani. Mindegyiknek megvan a saját érdeklődési területe és szakértelme. A katonai hatóságok kísérleteit az NGO-k munkájának irányítására és összehangolására néha rossz néven veszik. Sőt, az NGO-k úgy támaszkodnak függetlenségükre, mint a biztonság egyik formájára. Ha úgy tűnik, túl szorosan együttműködnek egy megszálló katonai erővel, azt kockáztatják, hogy célponttá válnak.

Az első prioritás tehát a gátak lebontása a szorosabb kommunikáció érdekében. Sok esetben a különböző nyelvek és terminológiák használata tovább nehezíti a megértést, és ehhez járul még ugyanazon szabályzatok eltérő értelmezése. 1994-ben Norvégia 45 ország és 25 NGO részvételével rendezett egy konferenciát, amely irányelveket dolgozott ki a katonai és a polgári védelmi eszközök használatára a katasztrófa-elhárításban, ezek az ún. „Oslói Irányelvek”. Habár a természeti katasztrófák elhárításának némileg egyszerűbb világa számára készültek, az irányelveket az Egyesült Nemzetek Szervezete összetett válsághelyzetekben is használja, nevezetesen Kelet-Timor és Koszovó esetében. Az „Oslói Irányelvek”-et most a NATO Euro-atlanti Katasztrófaelhárító Koordinációs Központja vizsgálja azért, hogy lehetséges-e hasonló dokumentum kidolgozása a katonai és polgári eszközök használatára összetett humanitárius válsághelyzetekben is. A NATO egy civil-katonai együttműködési (CIMIC) doktrínát is kidolgoz, amely betöltheti ezt a szerepet, habár néhány NGO gyanakodva tekinthet arra, hogy mi is lehet egy „NATO-doktrína”.

Az, hogy a Többnemzetiségű Összhaderőnemi Harci Kötelekekből Többnemzetiségű Integrált Harci Kötelekek alakuljanak az NGO-k bevonásával, nem valószínű, hogy elfogadható megoldás volna számukra, mivel egyszerűen növelné az NGO-k félelmét a katonai dominanciától. Minden békefenntartó vagy békeépítő műveletben a legfelső hatóság valamiféle ENSZ által felhatalmazott „főképviselő”. Ez az a szint, ahol a nemzetközi katonai, civil, NGO- és kereskedelmi szereplők és a helyi hatóságok munkáját össze kell fogni.

A szereplők sokféleségét erősíteni kell, nem pedig gyengíteni. Habár az emberek természetesen a szervezetek koordinálásának és a párhuzamosságok elkerülésének intézményi és doktrinális útjait keresik, gyakran az emberek közötti személyes kapcsolatok számítanak a hadszíntéren. Úgy tartják, hogy van egy körülbelül 1000 fős csoport, amely egyik válsághelyzet színteréről a másikra vándorol. Ha ezeket az embereket azonosítani lehetne, és azután együtt képezni, azt tovább segíthetné a koordinációt.

A katonai, nemzetközi szervezetek, NGO-k, helyi hatóságok és a média közötti kommunikáció egyértelműen alapvető egy integrált békétámogató művelet hatékony végrehajtásához. A videokamera és az Internet korában különösen nagy szükség van a nap 24 órájában a folyamatos információ ellátottságra azért, hogy meg lehessen előzni az ellenséges kormányzati és helyi érdekcsoportok propagandájának irányítását. A koszovói humanitárius segélyszervezetek közössége más összehangolja az információ áramlását. A Humanitárius Koordinációs Információs Központot (HCIC) azért hozták létre Koszovóban, hogy információval lásson el minden szervezetet és hivatalt. Egy „ki, mit, hol és merre csinál” típusú adatbázissal rendelkezik, amely alapvető a hatékony – és biztonságos – műveletekhez. A katonai erőket jobban be lehetne vonni a HCIC-hoz hasonló kezdeményezésekbe, talán CIMIC részlegeiken keresztül.

Annak meghatározása is fontos, hogy ki tudja a legjobban elvégezni a munkát. A katonai erőket sok esetben elsőként telepítik a helyszínre, és akik sok mindent maguk el tudnak végezni. Erre példa a brit erők által épített menekülttáborok esete Macedóniában. Néhány szervezetnek Koszovóban világosan azonosított kommunikációs csatornája van a KFOR felé. Azonban Koszovó elfoglalása után közvetlenül a NATO-t a konfliktus szereplőjeként kezelték, és ez szükségessé tette a katonai és a humanitárius feladatok egyértelmű elválasztását.

Az elmúlt egy évtized műveleteinek tapasztalatai azt mutatják, hogy azokat az erőket, amelyek csak békefenntartást és hasonló feladatokat kívánnak ellátni – mint egy csendőrség például –, azok az emberek, akikkel együtt kell működniük, nem igazán tisztelik. A leghatékonyabbak a hivatásos katonaként képzettek és felszereltek, akik azonban együttműködnek a helyi lakossággal is. Az amerikai erők azzal, hogy a saját erők védelmét erőteljesen hangsúlyozzák, és így megjelenésükkel elbátortalanítják a helyieket, túl messzire mennek el a másik irányba, és távolságuk a helyiektől csökkentheti hatékonyságukat a békefenntartó szerepben.

A Királyi Haditengerészet szolgált egy példát arra, hogy a legkeményebb hivatásos katonák hogyan jeleskedhetnek egyúttal a békefenntartásban is. Ők ugyanis számos gyermekjátóter építésében vesznek részt azért, hogy gyermekek életét visszatérlejk a normális mederbe. Az egyik játóteret az a veszély fenyegette, hogy idósebb fiatalok vandál módon megrongálják. Lehetetlen volt állandóan őrizni a játóteret. Ám a haditengerészek, igen ötletesen, létrehoztak egy forró drótot, tehát a helyiek névtelenül hívhatták őket, ha a probléma bekövetkezik. A hadművelleti megközelítés működik a békefenntartásban is, csakúgy, mint háborúban.

Néha a szervezetek közötti együttműködés nem úgy működik, ahogy kéne, és érdekes eredményekkel jár. A Háború Gyermekei nevű brit NGO többek között gyermekjátóterek építésére szakosodott. Az egyik első, amit építettek, a kosovói Prizren süketek számára fenntartott iskolájában volt, rögtön a szövetséges erők 1999-es érkezése után. Nemrégiben a KFOR német komponense elhatározta, hogy adományoz valamit a süketek iskolájának, és megkérdezte, mire volna az iskolának szüksége. Úgy tűnik, zavar volt a kommunikációban, mert a németek az iskola másik oldalára egy játóteret építettek. Egy vagy két telefonhívás vagy annak ismerete, mit tettek addig a különböző NGO-k megelőzhetné volna a duplikációt. Tehát az iskolának most két játótere van. Ez nagyon népszerű a gyerekek körében, de talán kevésbé az a tanárok számára, akiknek így az iskola két oldalán kell egyszerre felügyelniük a játótereket.

A béketámogató és humanitárius műveletek valószínűleg a következő generáció NATO-hadseregeinek fő feladatait fogják képezni. A konfliktusok utáni békeépítés múltbéli tapasztalatai valóban azt sugallják, hogy legalább egy nemzedéknek fel kell nőnie addig, mire sikerül tartós végcél megfogalmazni Koszovóban és más helyeken. A mostani béketámogató műveletek si-

kerének biztosítása érdekében a hadseregeket a harcoló katona szellemiségének és fizikumának jegyében kell toborozni és képezni. Senki másra nem lehet támaszkodni, ha a békefenntartás hirtelen polgárháborúvá alakul, és a tanulmányok azt mutatják, hogy senki más nem kapja meg a helyi emberektől a szükséges tiszteletet közvetlenül egy véres konfliktus után. Ám ezek a katonák, akik jól képzettek – és ez a kulcs – lehetnek a legjobb békefenntartók, és lelkesedéssel végzik ezt a feladatot. Egy részben kiképzett csendőr, vagy egy hadsereg által csak békefenntartásra kiképzett katona nem valószínű, hogy hatékony lesz. A harcoló szellemiségének meg kell maradnia, de azt

át kell itatni rugalmassággal és humanitással, valamint a helyiekkel való érintkezés készségével, sőt, – ahogy számos nagy katona tette – a helyi szokásokhoz való alkalmazkodással. Lehetséges a harcászati készség és az együttérzés elegyítése, és sok hadseregnek ez a kihívás a XXI. század első negyedében.

Ám a katonáknak megegyezésre kell jutniuk a segélyszervezetekkel és más NGO-kkal, a nemzetközi szervezetekkel és más kormányzati hivatalokkal, valamint a helyi hivatalokkal is. A tisztek és tiszteltesek oktatását ki kell szélesíteni, hogy lehetővé váljon számukra a más

szervezetekhez való alkalmazkodás és ezek különöségeivel való megbirkózás. Ezt növekvő mértékben a törzstiszti képzés keretében végzik, amely egyre inkább összhaderőnemi jellegű, rutinszerűen foglalkozik az integrált műveletekkel és az NGO-k munkájával. Azonban más szervezetek számára nehezebb az adaptáció. Csak néhány kormányzati szervezet, nem beszélve az NGO-król, engedheti meg magának, hogy állományát olyan hosszú képzésnek és oktatásnak vesse alá, mint a hadsereg. Az NGO-k számára a prioritás, amire a donorok pénzét használják – helyesen – az, hogy a hadszíntérre menjenek, és a lehető leggyorsabban és leghatékonyabban mentsék vagy építsék újra az életet. Tehát a katonaság felelőssége, hogy különösen érzékeny legyen az NGO-k aggodalmaira, és a megfelelő kapcsolatot alakítsa ki velük.

Játóterei kötelesség: A legkeményebb, legszívósabb harcoló katonák közül néhányan – mint például a Királyi Haditengerészet – a békeműveletekben is jeleskednek

© Heather Kerr/War Child UK

Levont tanulságok

David Lightburn áttekinti a NATO békefenntartási tapasztalatait, és összehasonlítást készít arról, hogy miként hasznosítja a Szövetség, ill. az Egyesült Nemzetek a balkáni tanulságokat

Oktatás a tűzvonalonban: a NATO és az Egyesült Nemzetek nagyon hasonló tapasztalatokat szerzett a balkáni békefenntartás során

A kilencvenes évek eleje drámai változást hozott atekintetben, hogy miként vélekedett a nemzetközi közösség a biztonsági kihívások kezeléséről. A hidegháború végével megnőtt a békefenntartás iránti igény és számos lappangó és belső etnikai, területi és vallási feszültség csapott át konfliktusba. Annak a sok regionális és nemzetközi szervezetnek, amely a kilencvenes években kötelezettséget vállalt a Balkánon, ez a tapasztalat egy hatalmas kísérleti laboratóriumban eltöltött időhöz hasonlítható. A balkáni részvétel leginkább két szervezetet, a NATO-t és az Egyesült Nemzeteket érintett.

Az Egyesült Nemzetek esetében a bonyolult balkáni tapasztalatok kombinációja, valamint a ruandai, szómáliai és legutóbb a kelet-timori missziók kihívásai és realitásai 2000-ben elvezettek – Lakhdar Brahimi nagykövet vezetése alatt – egy panel létrehozásához, és egy az ENSZ-békefenntartás jövőjéről szóló tanulmány

kiadásához. A NATO esetében a Balkán számos „első” és első „területen kívüli” telepítést hozott magával; az első dühből leadott lövéseket; az első jelentős együttműködést más nemzetközi szervezetekkel; és a Szövetség első békefenntartó műveletét.

1992 nyarán az ENSZ-főtitkár kiadta a Napirend a Békéért című dokumentumot, amely kategorizálta a békefenntartás különböző szakaszait, és általános jelleggel elismerte, hogy a hagyományos békefenntartás sokkal bonyolultabbá vált, és több szereplőt érint, mint a múltban. Később, 1995-ben, a balkáni, kambodzsai, ruandai és szómáliai tapasztalatokat követően az Egyesült Nemzetek elfogadta azt a nézetet, hogy a helyzet még több kihívást jelent, még összetettebb, ezért kiadta a Napirend a Békéért frissített változatát, növelve és módosítva a kategóriák számát, és korlátokat fogadott el a szervezet számára, különösen ott, ahol már békekikényszerítésről van szó.

David Lightburn a kanadai Új-Skóciában működő Pearson Békefenntartó Központ elemzője Kanadában. Mialatt a NATO-ban dolgozott 1992 tavasza és 2000 ősze között, részt vett a NATO békefenntartási részvételének kifejlesztésében.

A NATO segített megőrizni a békét Európában a hidegháború idején, 1991 végétől pedig a volt ellenfelekkel folytatott párbeszéd, együttműködés és partnerség keretében kívánja előmozdítani a biztonságot. Az 1991-es Stratégiai Koncepció világossá tette, hogy az új biztonsági kihívások természetüket tekintve

sokrétűek, több irányból érkeznek, valamint nehezen megjósolhatók és értékelhetők. Ennek az új stratégiának a megvalósításaként, a Szövetség külügyminiszterei által 1992 tavaszán elfogadott egyik lépés az volt, hogy „eseti alapon, saját eljárásaiknak megfelelően, támogatják az EBESZ felelősségi körébe tartozó békefenntartó tevékenységet”. Később, 1992 decemberében, az ENSZ célkitűzéseinek támogatása érdekében, az Adrián indított szövetségi beavatkozást követően, a NATO- külügyminiszterek hivatalosan elfogadták, hogy kiterjesztik a Szövetség támogatását az Egyesült Nemzetek békefenntartó tevékenységére is. 1992 és 1995 között a NATO a levegőben és a tengeren növekvő mértékben részesévé vált az ENSZ balkáni műveleteinek.

A 2000 augusztusában előterjesztett Brahimi-jelentés elismeri, hogy jelentős elmozdulás következett be az Egyesült Nemzetek megközelítésében a konfliktust követő közvetlen, semleges megfigyelő státuszról a még be nem fejeződött konfliktusokban való érintettség felé. A jelentés megjegyzi azt is, hogy az Egyesült Nemzetek nem alakította át szervezeti kultúráját és képességét úgy, hogy meg tudjon birkózni az új kihívásokkal. Változásokat sürget, beleértve a valószerű és világos békefenntartási mandátumokat, nagyvonalú szabályokat a katonai erő beavatkozásához, az erőfeszítések összehangolását, egy világos és egységes vezetési láncot és elmozdulást a rendőri tevékenységben a megfigyeléstől a közbiztonsági rendszer teljes újjáépítésében való aktívabb részvételig. Számos javaslatot is tartalmaz az Egyesült Nemzetek azon képességére vonatkozóan, hogy kigondolja, megtervezze, elindítsa és logisztikai támogatást nyújtson az összetett békeműveleteknek.

A NATO 1996-tól kezdve számos, tapasztalatokban gazdag esemény részese volt. A Daytoni Megállapodás felügyelete Bosznia-Hercegovinában (Boszniában) számos alapvető politikai és katonai tapasztalattal szolgált, amelyeket főként Koszovóban hasznosítottak a gyakorlatban csaknem négy évvel később. A NATO alapvető tapasztalatai és a Brahimi-jelentés kulcsfontosságú megjegyzései között sok olyan közös elem van, amely további figyelmet érdemel.

Szoros kapcsolat a mandátum, a misszió és a képességek között: A Daytoni Megállapodás végrehajtása felügyeletének tervezése során a NATO hasznosította az Egyesült Nemzetek kora kilencvenes évekbeli boszniai tapasztalatait is. Különösen azokat, amelyek az olyan problémákból eredtek, mint a mandátum gyakori változtatgatása, az ENSZ katonai parancsnokainak adott egyértelmű utasítások hiánya, valamint azon mandátum támogatásának az általános hiánya a tagországok körében, amelyet ok maguk fogadtak el az ENSZ központban, New York-ban. Ezeknek megfelelően a NATO ragaszkodott a szoros kapcsolathoz a Daytoni Megállapodás 1A. számú, katonai mellékletében megfogalmazott mandátum, az Észak-atlanti Tanács által a Szövetség katonai szerveinek – mindekelelt a Végrehajtó Erő (IFOR) vezetőjének – kiadott feladat, továbbá a Szövetség képességei és más erők és erőforrások IFOR-nak való elkötelezése között. Az 1A.sz.mellékletet – elsősorban a befolyásosabb szövetségesek hatására – úgy szövegezték, hogy biztosítsa: a NATO-nak meglesz a képessége annak végrehajtásához, amit a katonai végrehajtó erőtől kértek. Ez magában foglalta mindazt, ami „ezüst golyó” záradékként vált ismertté, nevezetesen, hogy az IFOR-parancsnok rendelkezik a szükséges és végső auto-

ritással a konfliktusban érintett felek katonai erői felett. A missziót a Szövetség politikai szervei dolgozták ki, a NATO katonai szerveitől kapott megbízható és időszerű tanácsok alapján. Az eredmény egyértelmű összpontosítást eredményezett az 1A.sz.mellékletre, és nem adott lehetőséget a támogatást kérő civil szervezetek számára, hogy egyszerre több irányba húzzák szét a hadszíntéren a haderőt – tehát nem következhetett be a „misszió megváltozása” – ez volt az egyik olyan probléma, amellyel a korábbi ENSZ-erők szembesültek. Végül pedig a Szövetséges Erők Európai Főhadiszállása egy sor haderő-tervezési konferenciát szervezett annak biztosítására, hogy az igényelt képességek a helyükön legyenek.

Brahimi is világossá tette, hogy nem ismétlődhetnek meg azok az Egyesült Nemzetek által elkövetett hibák, amelyek a kilencvenes években a változó mandátumhoz, és a szegényesen támogatott műveletekhez kapcsolódtak. A jelentés különösen „világos, hiteles és elérhető” mandátumokat akar, és javasolja, hogy mielőtt a Biztonsági Tanács megegyezik egy tűzszüneti vagy béke-megállapodás végrehajtásában, a megállapodás feleljen meg néhány alapfeltételnek, mint például a nemzetközi emberi jogi normák betartása és az adott feladatok és időhatárok megvalósíthatósága. A jelentés azt is javasolja, hogy a Biztonsági Tanács hagyjon minden határozatot tervezet formájában addig, amíg a tagországok határozottan nem ajánlanak fel csapatokat és egyéb alapvető, a missziót támogató elemeket, beleértve a békétámogató erőforrásokat is. Ez összekapcsolja a mandátumot az erőforrásokkal. A jelentés továbbmegy, és azt javasolja, hogy teljes mértékben vonják be az ENSZ-titkárságot, biztosítva, hogy a titkársági szakértők elmondják a Biztonsági Tanácsnak azt, amit tudnia kell, nem pedig azt, amit hallani akar. Továbbá vonják be a csapatokkal hozzájárulókat a párbeszédbe, hogy a haderő parancsnokának missziója ennek megfelelő legyen.

Az erőfeszítések egységének szükségessége: A NATO által levont alapvető tanulságokat jelentett továbbá az is, hogy a kivonulási stratégia kulcsa – amely néhány szereplőnek aggodalomra adott okot a boszniai békefolyamat kezdetén – a Daytoni Megállapodás más kulcselemeinek sikerétől függ. A békemegállapodás katonai elemeinek sikeres végrehajtása után világos lett, hogy a civil végrehajtás érdekében fenntartandó biztonságos környezet szoros együttműködést jelent a békefolyamat szereplőinek széles körével, beleértve a Főképviselet Hivatalát, az EBESZ-t és az Egyesült Nemzeteket. Ennek megfelelően a „misszió megváltozása” iránti aggodalmak helyét fokozatos átvette az a felismerés, hogy a civil végrehajtás támogatása alapvető fontosságú. Egy ilyen művelet szükségességének felismerése egymás jobb megértését kíván a különböző katonai, civil, humanitárius és fejlesztési szervezetek esetében, hiszen meg kell érteni egymás kultúráját, politikáját, eljárásait, döntéshozatali folyamatát, erőforrásalapját, képességeit, erősségeit és korlátjait.

A Brahimi-jelentés elismeri a különböző szereplők jobb megértésén alapuló partnerség szükségességét is. Miközben az ENSZ belső rendszerére és az „integrált központokkal” rendelkező „integrált missziók” szükségességére összpontosít, foglalkozik az együttműködés, tehát az alapvető megértés fontosságával is, azok között, akik felelősek a politikai elemzésért, a katonai műveletekért, a civil rendőrségért, a választási segítség-

nyújtásért, az emberi jogokért, a fejlesztésért, a humanitárius segítségnyújtásért, a menekültéért, a közvélemény informálásáért, a logisztikáért, a pénzügyekért és a toborzásért.

A célkitűzések, koncepciók és tervek összehangolása: 1995 októberében a NATO szakértői szintű látogatások segítségével próbálta megérteni a többi potenciális hozzájáruló szervezet célkitűzéseit, átfogó koncepcióit és vázlatos terveit az akkor készülő Daytoni Megállapodás kapcsán. Láthatóan egyik szervezet sem állt készen a Boszniába való időbeni településre, és legtöbbjük esetében a követelmény túlszárnyalt minden előzőleg kifejtett erőfeszítést. Sőt, néhány, mint például maga az Egyesült Nemzetek, nem szerepelt a daytoni tárgyalások résztvevői között sem, tehát nem volt felkészülési ideje. Ennek eredményeképpen nem történt meg a koncepciók és vázlatos tervek kicserélése, és nem váltak valóban elismertté a célkitűzések, a Daytoni Megállapodás későbbi mellékleteinek kiszámíthatatlanságán túl.

Brahimi egy integrált misszió központjának koncepcióját teszi le az asztalra, és javasolja, hogy az ENSZ rendszere minden részéből rendeljenek ide tagokat. Ennek egyik folyamányaként az Egyesült Nemzetek Békefenntartó Műveletek Főosztálya (DPKO) jelenleg egy háromfázisú kiképző programot dolgoz ki a központ részére, ideértve a küldetés jellege szerinti felkészítést is.

A „robusztus” képesség iránti szükséglet: A NATO-vezette erők által jelenleg Boszniában végzett művelet nagy része annak a legnagyobb része klasszikus, de „robusztus” erővel végzett békefenntartásként fogható fel, amely képes a szükséghelyzeteket is kezelni. Az IFOR és utódja, az SFOR humanitárius segítséget nyújt, esetenként pedig erőt kell használnia. Az SFOR a békemegállapodás civil vonatkozásai széles skálájának végrehajtását támogatja, jelenleg pedig azt vizsgálja, miként lehet biztosítani a tartós, hosszú távú stabilitást. Koszovóban a Szövetség először az EBESZ-szel működött együtt a konfliktus megelőzésében, később a humanitárius segítségnyújtásban, majd a békés rendezés kirottetésében, a békekikényszerítésben és a civil végrehajtás támogatásában. A Szövetség tervezői számára az elsődleges tanulság az volt, hogy igenis szükség van egy erős, rugalmas erőre, a beavatkozás nagyvonalú szabályaival, amely képes a különböző váratlan események és szükséghelyzetek kezelésére. A NATO Többszemzetiségű Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék (CJTF) koncepcióját is azért dolgozták ki, hogy erősítse a Szövetség képességét a jövőbeni vészhelyzetekkel szembeni fellépésre.

A Brahimi-jelentés azt a következtetést is levonja, hogy robusztusabb haderőstruktúrára és összehangolt béketeremtő stratégiára is szükség van. A jelentés arra is célzó, hogy az Egyesült Nemzeteknek most már hajlandónak kell lennie arra, hogy állást foglaljon. Amennyiben valamely békemegállapodás egyik fele világosan és kétségbevonhatatlanul megsérti e megállapodás rendelkezéseit, a felek további egyforma kezelése a művelet hitelessége aláásásának veszélyével jár és a gonosztevőkkel való cinkossággal ér fel. Ez nagyobb, jobban felszerelt és költségesebb erők szükségességét implicálja, amely képesek arra, hogy elrettentő fenyegetést jelentsenek, ellentétben azzal a szimbolikus, fenyegetést nem jelentő jelenléttel, amely a hagyományos békefenntartást jellemezte. Az ENSZ nemrégiben kiadott ruandai és szrebrenicai jelentései kiegészítik és alátámasztják ezt a következtetést. A katonai erők tekintetében az ENSZ Magas Készségű Készenléti Dandárja, amely bizonyos tekintetben a NATO CJTF-erejének megfelelője, már átesett a tűzkeresztségen az Etiópia és Eritrea közötti konfliktus során.

amind a tervezésbe, mind a döntéshozatali folyamatba. Kezdetben, biztonsági okok miatt, egyensúlyra kellett törekedni egyfelől a partnerekkel való konzultációk, másfelől pedig a nem-NATO-tag csapathozzájárulók elkötelezettségének megfelelő elismerése között. A NATO létrehozott egy értékelő mechanizmust is a nem-NATO-tagállamokból érkezett felajánlások részére, hogy biztosítsa a készség megfelelő mértékét a balkáni kihívásoknak való megfelelés érdekében.

A csapathozzájárulók megfelelő integrációja: A NATO az IFOR boszniai telepítése óta keményen dolgozik azon, hogy megtalálja a csapathozzájáruló partnerek fokozatos bevonásának módjait mind a tervezésbe, mind a döntéshozatali folyamatba. Kezdetben, biztonsági okok miatt, egyensúlyra kellett törekedni egyfelől a partnerekkel való konzultációk, másfelől pedig a nem NATO csapat-hozzájárulók elkötelezettségének megfelelő elismerése között. A NATO létrehozott egy értékelő mechanizmust is a nem-NATO-felajánlások részére, hogy biztosítsa a készség megfelelő mértékét a balkáni kihívásoknak való megfelelés érdekében.

A Brahimi-jelentés hangsúlyozza a csapat-hozzájárulók nagyobb részvételének szükségességét a tervezésben és döntéshozatalban egyaránt. Foglalkozik az erő minőségének kérdésével is, azt ajánlva, hogy általános eljárásként hozzanak létre és telepítsenek ENSZ értékelő teameket a nemzeti kontingensek megfelelő kiképzése és felszerelése céljából is.

A közbiztonság biztosítása a békefenntartó műveletekben: A közbiztonság alapvető kihívás marad a nemzetközi közösség számára Boszniában és Koszovóban egyaránt. Azonban a két helyzet egyértelműen különbözik egymástól, mivel Boszniában a törvény és a rend védelme a helyi rendőrség feladata, Koszovóban pedig az Egyesült Nemzeteké. Boszniában a Szövetség megtanulta, hogy a helyi rendőrség nem megfelelő volta miatt a NATO-vezette erőnek képesnek kell lennie arra, hogy reagáljon a törvény- és rendsértésekre, mivel a katonákat nem megfelelően képezték arra, hogy rendőri feladatokat lássanak el. Ennek megfelelően a NATO – carabinieriokból, gendarmes-ból – azaz francia csendőrökből – és más különleges rendőri egységekből – létrehozott egy katonai vezetés alatt álló többszemzetiségű speciális egységet. Koszovóban – felismerve a növekvő igényt az iránt, hogy a katonaság az ENSZ-rendőrség érkezése előtt törvényességi, rendfenntartási feladatokat is ellásson – a legtöbb kontingens további katonai vagy különleges rendőri képességeket alakított ki és/vagy csapatokat képzett ki e feladat ellátására.

A Brahimi-jelentés is azt a következtetést vonja le, hogy a kérdés alapvető fontosságú. Hivatkozik arra, hogy szükség van olyan civil rendőrtisztekből álló nemzeti bázisra, akiket ENSZ-misszióba lehet delegálni. Sürgeti regionális kiképzési megállapodás megkötését, és ösztönzi egy mintegy száz rendőrből álló készségi bázis létrehozását, azzal a céllal, hogy megerősítse az ENSZ tervezési törzset egy kialakulóban lévő válság esetén.

Új válságkezelési eljárások és struktúrák: Az IFOR tervezési folyamatának kezdetén a NATO felismerte, hogy létező válságkezelő eljárásait nem lehet teljes mértékben alkalmazni a boszniai békefenntartó helyzet követelményeire vonatkozóan. Közben az olyan alapvető vonatkozások, mint a katonai tanácsadás módja és a politikai döntéshozatal változatlanok maradtak, a főtitkár és az Észak-atlanti Tanács napi támogatása átszállt egy kicsi, multifunkcionális szakértői csoportra, a Bosznia Alkalmi Csoportra, amelyet később átneveztek Balkán Alkalmi Csoportra. A csoportban részt vettek politikai, katonai, humanitárius, jogi, médiával foglalkozó és szükség szerint más területeken is járatos szakértők. Létrehoztak egy különleges NATO politikai-katonai bizottságot is, hogy biztosítsa a kérdésekkel kapcsolatos nemzeti inputokat és véleményeket.

A Brahimi-jelentés egyik legjelentősebb következtetése az, hogy szükség van az ENSZ-rendszer jelentős átszervezésére, különösen a szervezet New York-i központjában. Foglalkozik strukturális, eljárási és olyan erőforrási kérdésekkel is, mint a pénzügyi hatáskör és az elszámoltatási rendszer. A mandátumra és a Biztonsági Tanácsra vonatkozó ajánlatokon túl a jelentés azt is javasolja, hogy a békeépítést a Politikai Ügyek Főosztálya kezelje; hozzanak létre egy információs és stratégiai elemző egységet; a misszió vezetését és egy integrált törzset a tervezési folyamat kezdetén hozzák létre; kapjanak bizonyos pénzügyi jogkört azok, akik tervezik és végrehajtják a missziót; terjesszék ki a katonai készségi megállapodások koncepcióját a civil rendőrségre, a bírákra, az emberi jogi szakértőkre és más szakértőkre is; növeljék a titkárságokon dolgozók számát, különösen a DPKO esetében.

A kiképzés, oktatás és készség fontossága: Mind a NATO, mint az Egyesült Nemzetek teljes mértékben felismerte a jól képzett, informált és megfelelően felszerelt civil és katonai szervezetek és egyének iránti szükségletet a kihívásokkal teli balkáni biztonsági és humanitárius környezetben, és hasonló összetett missziókban. A NATO-vezette katonai erők sok időt fordítottak arra, hogy felkészüljenek a balkáni hadszíntérre való telepítésre, és ahogy az előzőleg említésre került, a nem-NATO-tagországok kiegészítő hozzájárulásainak értékelésére. A békefenntartásra helyezett hangsúly a Szövetség Békepartnerség programjában már a kezdetektől kamatozott, mivel számos partner jelentkezett elő és tett haderőfelajánlást. A szövetségi koncepciók, doktrínák és eljárások most már teljes mértékben figyelembe veszik a Balkánon szerzett tapasztalatokat, különösen a civil szervezetekkel a békefolyamat keretében folytatott együttműködésre és egyeztetésre vonatkozókat.

Brahimi hangoztatja a nemzeti erőfeszítés fontosságát annak érdekében, hogy jobban fel legyenek készítve a csoportok, egyének és szakértők, és sürgeti az ENSZ égisze alatti kollektív erőfeszítést is. A jelentés különösen egy integrált misszió központ előkészületeire, a civil rendőrségre és más civil szakértőkre összpontosít, valamint erősen ajánlja az értékelő mechanizmust.

A maga részéről a NATO már alkalmazza ezeket a tapasztalatokat, és számos módon beépíti azokat politikájába és doktrínájába katonai erőinek sok éve tartó együttes kiképzése és gyakorlatozása segítségével; a békefenntartásra való összpontosítással a Békepartnerség keretében; a Szövetség és Oroszország, Ukrajna valamint a Mediterrán Párbeszéd résztvevői közötti különleges programokkal; a NATO és a balkáni hadseregek közötti fejlődő kapcsolatokkal. A Szövetség részese az alapvető nemzetközi együttműködésnek, az Európai Unióval, az EBESZ-szel és az ENSZ Menekültügyi Főbiztosával fenntartott terjedelmes kapcsolatai révén. Állandó összekötő tiszteket tart fenn az ENSZ New York-i központjában, és időszakosan összekötőket küld Genfbe is. A NATO szoros kapcsolatot tart fenn a nemzetközi szervezetek boszniai és koszovói misszióinak vezetőivel is, a NATO katonai doktrínája pedig teljes mértékben elismeri az összetett békefenntartó műveletek civil dimenzióit.

A Brahimi-jelentés konstruktív és hatékony módon már felhívta a szakma és a közvélemény figyelmét az 1990-es évek békefenntartásának hiányosságaira. Olyan gyakorlati kérdések széles skálájával foglalkozik, mint például a döntéshozatal, a gyors telepítés, tervezés és támogatás. Foglalkozik továbbá a civil végrehajtással, amely megkísérli minimalizálni néhány békefenntartó misszió jelenlegi ad hoc természetét. Most már a tagországokon a sor, hogy az illetékes ENSZ-tisztviselőkkel együtt munkálkodjanak az ENSZ békefenntartó képességeinek növelésén.

Ha ki lehet emelni egy utolsó következtetést a NATO és ENSZ tapasztalatok közül, akkor az az, hogy a nagy volumenű békefenntartás koncepcióját ki kell terjeszteni a civil szektorra. Világosan kitűnik a boszniai és a koszovói tapasztalatokból, hogy a nemzetközi közösségnek idejekorán meg kell teremtenie az autoritást és a hitelességet. Ezt nem lehet csak katonai erővel megtenni. A fő nemzetközi szervezeteknek sokkal gyorsabban kell reagálniuk, jóval nagyobb hatékonysággal és eredményességgel, minden elérhető autoritást felhasználva mandátumukon belül. Amint ezen szervezetek csoportja képessé válik egyértelműbb eltökéltség és harmonizált erőfeszítés demonstrálására a helyi tisztviselők és közvélemény felé, könnyebben elérhetővé válik az együttműködés és támogatás, és így végső soron a misszió sikerre vitele is. ■

A NATO TUDOMÁNYOS PROGRAMJA

„Tudósok együtt, a haladásért és a békéért”

A NATO Tudományos Programja együttműködési projekteket támogat szövetséges és partnerországok tudósai részvételével. A katonai kérdésekkel nem foglalkozó program arra irányul, hogy előmozdítsa az együttműködést a különböző hátterekkel rendelkező tudósok között, a kutatók közötti tartós kapcsolatok megteremtése és a partnerországok tudományos közösségei fenntartásának elősegítése érdekében.

Részletek a NATO honlapján találhatóak a <http://www.nato.int/science> címen.

Lehetnek-e a katonák békefenntartók és harcosok is?

Igen:

Bill Nash nyugalmazott amerikai vezérőrnagy, a Külkapcsolatok Központja a Megelőzésért nevű Tanács igazgatója, korábban az ENSZ regionális adminisztrátora volt Észak-Kosovóban, és a Balkánra telepített első amerikai hadosztály parancsnoka.

Nem:

John Hillen az Island ECN Rt. műveleti főtisztje, az amerikai hadsereg volt tisztje, akinek számos írása jelent meg a nemzetközi biztonságról, továbbá a Bush-kampány egyik tanácsadója is volt a legutóbbi amerikai elnökválasztás során.

Kedves John,

Már jó ideje szükség van arra, hogy megvitassuk a háborúzás és a békefenntartás kérdését, és nagyon örülök, hogy végre találtunk rá időt. Először akkor találkoztam a békefenntartás, a háborúra való felkészültség és egyéb vonatkozó kérdések közötti kapcsolattal, amikor a hadosztályom arra készült 1995 őszén, hogy Bosznia-Hercegovinába menjen. Az a siker, amiben Boszniában és a Németországba való egy évvel későbbi visszatérésünk során részünk volt, meggyőzött arról, hogy a békefenntartás általunk való megközelítése nem csak a misszió sikerét eredményezte, hanem azt is, hogy utána gyorsan el tudjuk újra érni a háborús készségi állapotot is. Három fő megállapításom van.

Mint az 1. Páncélozott Hadosztály parancsnoka, eltökélt voltam arra, hogy biztosítom, a rám bízott erők nem fognak olyan veszélybe kerülni, mint előttünk az ENSZ-erők. Ezért harcoló katonaként fogtuk fel boszniai misszionkat. Azt az iránymutatást – amelyet parancsnokom szándéknyilatkozatának első mondata is tartalmazott –, hogy minden esetben kemény, fegyelmezett, hozzáértő és profi katonák legyünk, a misszió első hatvan napjában naponta átlag ötvenszer kellett elmondanom. Azt hiszem, működött. Ez az első kulcs ahhoz, hogy

megtartsuk harckészségünket, miközben békefenntartó missziót teljesítünk.

Ezzel a helyes hozzáállással koncentráltunk arra, hogy jól végezzük a dolgunkat, és a képzésünk során tanultakat beépítsük a napi műveletekbe. Ezen azt értem, hogy belecsepegtettük és -kényszerítettük a napi műveletekbe a rutinjellegű hadszíntéri készségeket és a csapatvezetési eljárásokat. A napi karbantartási munkálatok, ütközet előtti ellenőrzések és gyakorlatok állandóak voltak. Az alacsonyabb rendfokozatú vezetők profivá váltak a műveleti parancsnok kiadásában és annak biztosításában, hogy egységük képes legyen végrehajtani a napi feladatot. A törzs munkájának horizontális és vertikális összehangolása mindennapos esemény volt, amelyet a részletekre való gondos odafigyeléssel hajtottunk végre.

A kiképzést illetően a laktanyákban megszokott képzési tájékoztatókat és programokat rendszeresítettünk a hadszíntérre érkezést követő kilencven napon belül. Lőtereket és gyakorlótereket építettünk, rendszeresen lögyakorlatot tartottunk minden fegyverünkkel Boszniában, valamint tankjainkkal és a Bradley-k személyzetével magyar lőtereken, rotációs alapon, hetente, századonként. A tankok és a Bradley-k személyzete részére to-

vábbképző kurzusokat is indítottunk a lézeres célzó rendszerekről a megfigyelő pontjainkkal kapcsolatban, ahonnan a helyi erők katonai mozgását kísértük figyelemmel. Azt akartuk, hogy lássanak minket, amint a harcászatot gyakoroljuk.

A harmadik kulcs az újraterlepitési és terlepités utáni képzési terv volt, Németországba való visszatérésünkhöz kapcsolódóan. Annak, hogy miként tértünk haza, mit tettünk a visszatérés utáni közvetlen hónapokban, jelentős hatás volt arra, milyen gyorsan álltunk újra készen arra, hogy valamilyen misszióba menjünk. Az újraterlepitési tervünk szerint négy-hat napot töltöttünk ideiglenes állomáshelyünkön, Magyarországon. Ott mindent csináltunk, az új egyenruhák kiadásától, a többletfelszerelés, alkatrészek és járművek átadásától az orvosi és fogorvosi ellenőrzésen keresztül a tank- és lövészszakaszaink részvételével tartott lögyakorlatig. A Magyarországon töltött idővel több hetet takarítottak meg katonáinknak, ami azzal telt volna, hogy visszatérnek hazai állomáshelyükre.

A visszatérés utáni képzési tervünk egy jól megérdemelt kimenővel indult katonáink számára. Ez a zászlóaljanként körülbelül 45 napos befektetés közvetlenül hozzájárult egy rendkívül pozitív hozzáállás kialakulásához katonáink és család-

Harcoló katonaként fogtuk fel a boszniai missziót

BILL NASH

juk részéről ahhoz a munkához, amely előttünk állt. Ezt az életminőség kérdést nem szabad elhanyagolni, amikor a ma és a holnap katonai követelményeivel kívánunk foglalkozni.

Képzési tervünk azokra a készségekre koncentrált, amelyekkel nem foglalkoztunk Boszniában, úgymint a mélységi támadás és az elhárítás tervezése és végrehajtása. Összességében azt tapasztaltuk, hogy a boszniai tartózkodás során elért fejlődés a nehéz hadszíntéri törzsi és vezetési készségekben jóval meghaladott minden veszteséget, amit a békefenntartás során könyvelhettünk el egyes hadviselési feladatok tekintetében. Egy magas rangú parancsnok jegyezte meg a Fort Leavenworth Harci Parancsnoki Képzési Program gyakorlatunk után – amely körülbelül 90 nappal az után zajlott, hogy a hadosztály hazatért –, hogy sok szempontból az 1. Páncélozott Hadosztály jobban volt kiképezve Bosznia után, mint a Sivatagi Viharból hazatérő egyes hadosztályok. Ettől függetlenül sincs bennem kétség afelől, hogy Bosznia után sokkal jobb képességekkel rendelkező harcoló hadosztály voltunk, mint mikor odamentünk.

Ha az általános tapasztalatokat nézzük, két fontos tényrt kell megjegyezni. Először is csaknem a teljes hadosztályt együtt telepítették Boszniába. Tehát sokkal hatékonyabban tudtuk fenntartani az egység integritását, mint bármely más egység az 1995-1996-os időszak óta. Az egység összetartásának jótékony hatása a hosszú távú készségekre nagyon fontos, talán alapvető. A második tény sajnos az, hogy 1997 nyarának végére a hadosztály 70-80 százalékos változást tapasztalt meg a tábornokok, ezredek és alezredek szintjén, amibe beletartozott minden dandárparancsnok is. Így nem lehet fenntartani a készségeket.

Nos, John, érdeklődve várom véleményed, van még némi tartaléklőszó a várt ellentámadás esetére.

Üdvözléssel,
Bill

Kedves Bill,

Először is engedj meg, hogy azt mondjam, rettegek attól, hogy olyan emberrel vitassam meg ezeket a fontos kérdéseket, akit ennyire tisztetek – harcosként, diplomataként és körültekintő külpolitikai elemzőként is.

Nem vagyok ellensége a békefenntartásnak vagy bármely más békétámogató műveletnek. Az ENSZ-békefenntartás történetéről írt könyvemben mintegy 50 különféle missziót elemeztem, ami megtanított arra, hogy értékeljem ezeknek az erőfeszítéseknek a hatalmas jelentőségét, és hozzájárulását a nemzetközi békéhez és biztonságához. Hozzá hasonlóan én is harcoltam egyenruhásként háborúkban és szolgáltam békefenntartó missziókban, tehát ismerem az érem mindkét oldalát.

Sőt, és ez egyeseket meglephet, azt hiszem, hogy az amerikai erőknél részt kell venniük a többnemzetiségű békefenntartásban. Számomra azonban – és annak a munkának a szempontjából, amit a Bush elnöki kampány során végeztem – a kérdés úgy vetődik fel, hogy milyen mértékű legyen az amerikai elkötelezettség a békefenntartó műveletek iránt, és az erre használt összeget mire lehetne még felhasználni.

Én azt ellenzem, hogy az amerikai harcoló csapatok hosszú távra és elhúzódó időtartamra kötelezzék el magukat a többnemzetiségű békefenntartás mellett. Azt hiszem, az Egyesült Államoknak hosszú távon támogató csapatokkal és tartalékosokkal kell ezekben a műveletekben jelen lennie, és azt hiszem, hogy az első vonalbeli amerikai harcoló erők csak egy rövid időig játszhatnak kulcsszerepet. Meglátásom szerint Condolezza Rice nemzetbiztonsági tanácsadó híres megjegyzése a 82. Légimozgékonyaságú ejtőernyősök (az egyik

volt egységem) logikátlan tevékenységéről – gyerekek iskolába kíséréséről – három széles érven nyugszik, amelyet remélem, hogy részletesen meg tudok vizsgálni ebben a vitában.

Először is létezik egy geopolitikai érvelés arról, hogy az Egyesült Államok hadseregének milyen szerepet kéne játszania – szövetségei és partnerei irányába – a nemzetközi biztonsági ügyekben. Szerintem az, hogy a „szuperhatalmak nem nyitnak ablakokat” arra utal, hogy mivel csaknem minden nemzetközi biztonsági misszió, amiben az Egyesült Államok érintett, kooperatív és „csapat alapú”, a csapat vezetőjének egyik fontos feladata az, hogy összepárosítsa a szerepeket és felelősségeket az érdekekkel és képességekkel. Figyelembe véve a hatalmas különbséget az Egyesült Államok és európai szövetségei katonai képességei között, azt hiszem, hogy a NATO akkor szolgálja legjobban sokféle biztonsági szerepét (nem csak a békefenntartást Európában), ha tagjaival az alapvető hatáskörébe tartozó szerepet játszatja. Az Egyesült Államok számára – és csakis az Egyesült Államoknak – ez egy nagyméretű háború megvívása. Minden más szövetséges számára sokkal kisebb műveletek és főként békétámogató műveletek.

Másodszor is, itt van az elhúzóó amerikai békefenntartó erőfeszítések gyakorlati hatása az amerikai katonai stratégia többi részére. Legtöbb szövetségesétől eltérően az Egyesült Államok kihívást jelentő biztonsági kötelezettségekkel rendelkezik szerte a világban. Miközben az Egyesült Királyság harcoló erőket ad olyan szövetséges missziókhoz, mint Irak folyamatos elrettentése, az esetek legnagyobb részében

Ellenzem az amerikai
harcoló alakulatok
hosszú távú, elhúzódó
kötelezettségvállalását
a többnemzetiségű
békefenntartásban

JOHN HILLEN

Amit műveleti környezetben lehet nyerni, az több mint kompenzál azokért a specifikus készségszintekért, amelyek csökkenhetnek, és amelyeket általában nagyon könnyen vissza lehet szerezni

BILL NASH

az Egyesült Államok egyedül biztosítja, hogy egyetlen ellenséges hatalom se dominálhassa Kelet-Ázsiát vagy a Perzsa-öblöt. Mi több, az ezekhez hasonló műveletek magasan képzett harcoló csapatokat és az amerikai légierő, haditengerészet és szárazföldi erők teljes arzenálját követelik meg – amelyek a nap huszonnégy órájában teljesen felkészültek és képzetek a háború okozta stresszel és kihívással való szembenézésre (amely rendszerint figyelmeztetés nélkül érkezik!).

Azt is gondolom, hogy ezek azok a missziók, amelyekben az Egyesült Államok – és a Szövetség – nem engedheti meg magának, hogy elbukjon. Amint az ENSZ-békefenntartásról írott könyvem is mutatja, egy nagyhatalom megengedheti magának, hogy elpuskázzon valamit, átvergődjön vagy éppen elbukjon egy békefenntartó misszióban anélkül, hogy annak tartós hatása lenne a nemzetközi biztonsági rendszerre. Azonban ha az Egyesült Államok és szövetségesei veszítenek vagy visszavonulnak egy jelentős konfliktusban (mint amilyen az Öböl-háború), a

nemzetközi aréna teljes struktúrája rossz irányba mozdulhat el és változhat meg. Még ebben a politikailag korrekt időszakban is el kell ismernünk, hogy egyes missziók egyszerűen fontosabbak, mint mások.

Kezdeti megjegyzéseid elsősorban a harmadik tényezővel foglalkoztak, azzal, hogy vajon az amerikai katonákat lehet-e egyenlő mértékben jól és szinte átválthatóan békefenntartónak és harcolónak képezni. Barátom, Charles Moskos professzor arról a mondatáról ismert, hogy: „A békefenntartás nem a katona feladata, de csak a katona tudja elvégezni.” Ez úgy tűnik, fején találja a szöveget. Nincs kétség afelől, hogy a jólképzett és fegyelmezett katonák – a megfelelő átmeneti képzéssel – nagyon jó békefenntartók lehetnek. Ám kétségeim vannak afelől (és erre van némi bizonyíték is), hogy mennyire képes a békefenntartásban mélyen érintett katona kevés vagy minden előzetes figyelmeztetés nélkül váltani, és a maximumot nyújtani a hadviselés terén egy összetett és szofisztikált totális háborúban.

A vita folyamán később részletekbe fogok bocsátkozni, de amire most szeretnék rámutatni, az az, hogy a Te teljesen hősi és csodálatraméltó kiképzési erőfeszítéseid Boszniában is egy olyan a jelenség felé mutatnak, amely igen megterhelő az amerikai erők számára. Ez pedig annak szükséglete, hogy békefenntartóink minden pillanatban álljanak készen arra, hogy azonnal át kell térni a hadviselésre. Számos kormányzati hivatal és kutatóintézet készített erről tanulmányt, és mindannyian rámutattak arra a tényre, hogy – egyszerűen azért, mert egyetlen intézmény sem lehet egyformán jó két nagyon különböző feladatban – a hosszú távú békefenntartásban részt vevők között meg lehet figyelni a harcképesség csökkenését.

Itt van tehát számunkra a kérdés: milyen mértékű csökkentést érdemes megkockáztatnia az Egyesült Államoknak?

Üdvözzettel,
John Hillen

Kedves John,

A három megjegyzéssel fordított sorrendben foglalkozom. Egyetértek azzal, hogy a hosszú távon békefenntartással foglalkozók hadviselési képessége némileg csökkenhet. Ám ugyanaz az egység nem marad sokáig egy helyen. Általában hat-tizenkéthavonta váltják egymást, és ez nem különösebben hosszú idő. Még plusz három-hat hónap felkészítéssel együtt sem túlságosan gyengítő erejű a hatása. A kulcs az, hogy amit nyerünk egy műveleti környezetben, az több mint kompenzáljon azokért a specifikus készségszintekért, amelyek csökkenhetnek, és azokra a készségekre általában igen könnyen és gyorsan újra szert lehet tenni. Az amerikai katonaságnak sokkal inkább más miatt vannak készségi problémái, nem a békefenntartó missziókból eredő viszonylag kis hozadék miatt.

Azonban azokkal a hosszú távú, a beavatkozáshoz kapcsolódó általad felvetett kérdésekkel foglalkozni kell. Itt nem annyira békefenntartásról, hanem békeépítésről beszélünk. Azt hiszem, ez az erőfeszítés túlmegy a katonai erők kompetenciáján és elfogadható szerepén, a békeművelet polgári aspektusai végrehajtásának részét képezi. A civil képességek hiánya eltereli a katonaságot, és olyan tevékenységbe vonja be, amely már nem helyénvaló. Sohasem fogjuk elérni külpolitikai céljainkat, amíg ezen békeműveletek civil komponense nem élvezi ugyanazt a viszonylagos prioritást az emberi erőforrás és forrás elosztás során, mint a katonai. Értékelésem szerint sokkal több időt töltünk a katonai kérdések megvitatásával, és túl keveset elemizzük azokat a politikai, gazdasági, társadalmi és szélesebb értelemben vett biztonsági problémákat, amelyeket meg kell oldani azért, hogy be tudjuk fejezni azt a feladatot, amibe a beavatkozásunkkor belefogtunk.

Ami az első szempontodat illeti, néhány megjegyzést tennék. Az „?” hasonlat találó, de nem segít. A vezetőknak mindig meg kell osztaniuk követőikkel a politikai és fizikai veszteségeket és kockázatokat. A kompetenciák összepárosításá-

sa a missziókkal logikus, de a konszenzust sokkal inkább építeni, és nem követelni kell. Soha nem felejtethjük el a különbséget a vezetés és az önkény között.

Üdvözléssel,
Bill

Kedves Bill,

Úgy tűnik, nem az elvek tekintetében nem értünk egyet, hanem az adott kérdések vonatkozásában. Egyetértünk pl. abban, hogy a harcoló egységek által végzett hosszú távú békefenntartás szükségképpen csökkenti a hadviselési képességeket, de nem értünk egyet abban, hogy hol és mikor válik a csökkenés gyengítő erejűvé. Hasonlóképpen egyetértünk abban, hogy a NATO-szövetségeknek eltérőek az érdekeik és képességeik, de abban nem, hogy az Egyesült Államoknak milyen mértékben kell szövetségesei képességeit megkettőzni a kollektív biztonság jelentéktelenebb misszióiban. Engedd meg, hogy kifejtsem nézetemet mindkét kérdéssel kapcsolatban.

Sohasem tudhatjuk, hogy a hadviselési képességek csökkenése gyöngítő erejű, csak akkor, ha már túl késő van. 1950 májusában, amikor a Koreai-félszigeten béke volt, az a tény, hogy az amerikai megszálló erők harci kiképzése nem ment simán, nem tűnt gyengítő erejűnek. Egy hónappal később azonban, június 25-én az észak-koreai invázió és az amerikai megszálló csapatok azt követő menetelése gyorsan megváltoztatta ezt a hozzáállást.

Számos esemény, amely igényelheti a harcra kész amerikai erőket, meglepetésként következhet be. Talán nem lesz idő arra, hogy visszatérjenek a békefenntartásból és felkészítsék őket a harcra. Legyünk őszinték: egyik szövetségesnek sincs olyan globális felelőssége, mint az Egyesült Államoknak, amely felelősség szükségessé teheti az azonnali válaszáradást a komoly biztonsági kihívásokra. Butaság lenne kockáztatni a hadviselési képesség csökkenése miatt az amerikai katonák életét és feláldozni az amerikai hadsereg egyedülálló és

meghatározó képességeit csak azért, hogy megkettőzzük szövetségeseink képességeit a békefenntartó műveletekben, amelyek végső soron kevésbé fontosak a világ biztonsága szempontjából.

Ez elvezet minket második vitás pont-hoz: ahhoz, hogy milyen szerepet kellene játszania az Egyesült Államoknak a NATO vezető erejeként ezekben a kisebb missziókban. Még a diplomácia is azt szorgalmazza az egyenlőség álarcá mögött, hogy az Egyesült Államoknak nem szabad úgy tennie, mintha a vezetés egyszerűen olyan tevékenység volna, amit bárki más is végezhet. Igaz, hogy a vezetőknél meg kell osztaniuk a kockázatokat és terheket, de mint ahogy európai szövetségeseink sajnálkoznak is miatta, növekvő mértékben képtelenek a kockázatok és terhek megosztására olyan missziókban, amelyek mélyen érintik a globális biztonságot.

Nagyon Balkán-központúvá váltunk manapság mindannyian, de valakinek a NATO-ban rajta kell tartania a szemét a föld többi részén is. Ez a valaki nyilvánvalóan az Egyesült Államok. Miért használunk egy harcoló egységet – amely napok alatt képes reagálni egy olyan helyzetre, mint Kuvait 1990-es inváziója (ahogy azt a 82. Légimozgékonyaságú tette) – olyan feladatokra, amit bármelyik más szövetség is el tud végezni félkatonai tartalékosokkal? Ez jó megoldás volna talán a Szövetségnek, de rossz a világ biztonságának. A Szövetség nem öncél, hanem csupán eszköz annak érdekében, hogy nagyobb legyen a biztonság Európában és másutt. Ezért kétszer meg kell gondolnunk, mielőtt a rövidtávú szolidaritást a hosszú távú biztonság elé helyezzük.

Teljesen egyetértek az amerikai katonai részvétellel a NATO-vezetésű békefenntartó missziókban, de ellene vagyok az amerikai harcoló erők hosszú távú és elhúzódó állomásoztatásának ilyen missziókban. A történelem azt mutatja, hogy egy életen át bánhatjuk.

Üdvözléssel,
John

Kedves John,

Úgy tűnhet, hogy valóban közelednek nézeteink, ha nem is jutottunk egyetértésre az aktuális kérdésben: a katonák lehetnek békefenntartók és harcosok is. Csak éppen Te nem akarod, hogy az amerikai katonák túl sokáig csinálják ezt.

Túlságosan történelmi szemlélettel kezeled a kérdést akkor, amikor 1950 májusát bizonyítékként használod arra, hogy a békefenntartás 2001-ben rossz hatással van az amerikai harcászati képességre. A két plusz amerikai hadosztály, amelyeket Koreába telepítettek 1950 júniusában, Japán közel öt éves megszállásának volt a terméke, amikor a személyzet, a felszerelésük és a kiképzésük minden volt, csak nem harcra összpontosító. Más idők voltak azok, más világ, és mindenképpen egy másik hadsereg.

Elfogadom az ésszerű vitát arról, hogy az amerikai erőknek milyen mértékig kell részt vállalniuk a hosszú távú békefenntartó missziókban, és – ahogy említettem Neked a múltkorai levelemben –, azt hiszem, hogy az igazán hosszú távú gondok sokkal inkább civil és nem pedig katonai

Mindannyian nagyon Balkán-központúak lettünk manapság, de valakinek a NATO-ban rajta kell tartania a szemét a világ többi részén is

JOHN HILLEN

A vezetőknek mindig meg kell osztaniuk követőikkel a veszteségeket és a kockázatokat

BILL NASH

természetűek. A tartalékos formációk használata ezen missziók elhúzódása esetén jó ötlet. Azonban a készségekre gyakorolt hatások valójában lényegtelen, és nem szabad könnyelmű érvek mögé rejtőznünk, amikor annyi valós oka van a készségben mutatkozó hiányosságnak, amit orvosolni kell azért, hogy képesek legyünk eleget tenni az egész világra kiterjedő felelősségünknek. Kevesebb, mint 10000 katonánk van a Balkánon, sokan közülük tartalékosok. Ha valahol másutt harcba kell indulnunk, ez a kis létszám, amelyet elvonunk egy jó ügy érdekében nem kockáztatja az Egyesült Államok győzelmét vagy túlélését.

Végül pedig azt javaslom, hogy biztosítanunk kell barátaink és szövetségeseink szélesebb alapokon álló koalícióját, amikor a XXI. század biztonsági kihívásaira készülünk. Az amerikai arrogancia vagy kivételesség vádja – akár valós, akár vélt – nem fog segíteni minket erőfeszítéseinkben, és valószínűbb, hogy meg is foszthat minket attól a biztonságtól, amire szert szeretnénk tenni. Egyedül menni az úton nem lehet sikeres hosszú távú stratégia.

Üdvözlettel,
Bill

Kedves Bill,

Megjegyzéseid helyesek és elfogadom őket. Egyetértünk, hogy az amerikai harcoló katonák békefenntartást és hadviselést is végezhetnek, különösen a NATO-ban vagy más kollektív missziókban. Sőt, nagyon jó észrevételt tettél a tartalékosokkal kapcsolatban. az amerikai tartalékosok használata ezekben a missziókban – egy módszer, amit számos szövetségünk már alkalmaz – pozitív fejlemény, de nem fog következmények nélkül maradni az Egyesült Államokban, ahol a tartalékos erők struktúráját

és behívási szabályait át kell majd alakítani, mivel mindkettő a hidegháborúra épül.

Szilárdan hiszem azonban, hogy a békefenntartásnak az amerikai harcoló csapatok számára másodrangú kompetenciának kell lennie. Az 1950-es koreai példa nem kiragadott történelmi párhuzam akart lenni, hanem csupán arra mutatott rá, hogy a történelemben számtalanszor ismétlődik a következő: 1) Történnnek rossz dolgok a jó nemzetekkel is; 2) Ez rendszerint meglepetésszerű; és 3) Fájdalmas hátat fordítani, ha valamely nemzet vagy nemzetek csoportja nincs felkészülve egy napon a támadó agresszióra. Az első és a második világháború, Korea, az Öböl, ...bármit mondasz, illik a képbe.

Ezek olyan missziók, amelyekben az Egyesült Államok egyszerűen nem engedheti meg, hogy elbukjon. A bukásnak ezekben a helyzetekben sokkal komolyabb és távolabbra mutató következményei vannak, mint az elhúzódó és nagyrészt megoldhatatlan pusztító konfliktusokban, amelyek a mai békefenntartó műveleteket jellemzik. Szükség van egy kis geopolitikai valóságra. Ezek a feladatok, amelyekre az Egyesült Államok egyedül van felkészülve, nem szükségszerűen olyan helyzetek, amelyek veszélyeztetik fennmaradásunkat. Ez az érvelés kifigurázása. Ezek igen egyszerűen biztonsági veszélyek, amelyek igénylik a harcoló erők jó részének telepítését és lehetséges alkalmazását, előzetes figyelmeztetést követően vagy anélkül.

Kevesen emlékeznek ma Haitire vagy Szomáliára, habár gyötörték minket fontosságukkal a korai 90-es években. Viszont állandóan emlékeztetnének minket arra, hogy hol tartana ma Szaddam Husszein, ha most is megszállás alatt tartaná Kuvaitot és és maga alá gyűrte volna Szaúd-Arábiát. Azt állítani, hogy a békefenntartás kérdése több, mint ez a fajta biztonsági veszély, lehetséges, de teljességgel valószerűtlen.

Csak egy NATO-szövetséges rendelkezik lopakodó technológiával, precíziós lőszerrel, nagy repülőgép szállítókkal, stratégiai légi szállítással, műholdakkal, széles skálájú telepíthető logisztikai cso-

magokkal stb. Ugyanakkor számos nemzet van, amelynek vannak békefenntartási tapasztalatai, félkatonai rendőrsége, civil újjáépítő szakértői és hasonló. Miért csorbítsuk el az egyetlen éles kardot azal, hogy kés helyett használjuk?

Még egyszer megismétlem: csak az amerikai harcoló csapatok hosszú távú telepítésére utalok a szövetséges békefenntartó missziókra vonatkozóan. Mindannyian tudjuk, hogy az Egyesült Államok részvételére nagyon nagy szükség van szinte minden vonatkozásban (felderítés, támogatás, logisztika, szállítás stb.) bármelyik NATO-misszió esetében, mert az anélkül nem valószínű, hogy meg. Példa erre az 1999-es koszovói légiművelet amerikai dominanciája. Természetes és nem választás kérdése, hogy az Egyesült Államok egyedül fogja találni magát a nagyobb következményekkel járó, más jellegű biztonsági missziókban. A többi szövetséges saját bevallása szerint elbukott abban, hogy Európán kívüli harci műveletekre alakítsa át erőit.

Valakinek a Szövetségben képesnek kell lennie arra, hogy válaszoljon a kihívásokra jól képzett harcoló erőkkel. Rosszul vezetnék az amerikai hadsereget, ha csak azért telepítenénk, mintha egyszerűen egy hatalmas rendőri erő lenne, amely a Szövetség szolidaritását szolgálja. Ahogy Peter Drucker vezetésméltal foglalkozó tanácsadó emlékeztet minket rá, a vezetők egyedülálló tudásuk és kompetenciájuk okán vezetnek, nem egyszerűen követők készségeit próbálják meg megkettőzni.

Üdvözlettel,
John

*A békefenntartásról alkotott európai nézőpontról szóló a Sir Rupert Smith tábornokkal készített interjú is a 24-25. oldalon.

Vannak olyan missziók, amelyekben az Egyesült Államok egyszerűen nem engedheti meg magában, hogy elbukjon

JOHN HILLEN

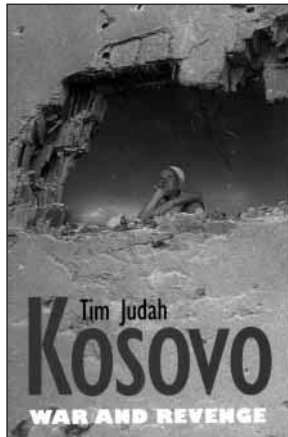
Pillanatnyi történelem

Jamie Shea reagál a NATO koszovói kampánya iránti folyamatos érdeklődésre, és áttekint öt, a témában megjelent könyvet.

Habár már több mint kétévesek azok a televíziós képek, amelyek a NATO bombázását és a határokon átözönlő menekültek ezreit mutatták, a koszovói konfliktus továbbra is érdeklődést, ellentmondást és alkalmanként szenvedélyt szül. Nemigen telik el hónap anélkül, hogy ne jelenne meg egy újabb történet vagy visszaemlékezés. Néhány, mint például Wesley Clark közelmúltban kiadott műve, nagy nyilvánosságot kap a vezető hírmagazinokban. Feljegyzéseim szerint csak angolul több mint 200 könyv jelent már meg Koszovóról. Legnagyobb meglepetésemre a koszovói konfliktus legrejtettebb vonatkozásait is vizsgálják a doktorandusz diákok. Épp a múlt hónapban látogatott meg egy hallgató, aki szakdolgozatát a NATO-sajtótájékoztatók jelrendszerének nyelvi elemzéséről írta. Ennek a családregevénynek számos nehézsúlyú szereplője, aki visszavonult már a kormányzati munkától, állítólag a saját értékelésén dolgozik. Tehát a folytatódni látszik a küzdelem a végső történelmi igazságért.

Miért generált ilyen túlfűtött vitát egy ilyen rövid és behatárolt konfliktus? Miért érzi oly sok kulcsszereplő szükségét a tények ismeretében – és nyilvánosan – az igazolásnak? Azt hiszem, hogy ennek két oka van. Először is a sokak szemében meglévő ellentmondás a célok és az eszközök között. Miközben kevesen vitatták a nemzetközi nyomás szükségességét annak érdekében, hogy enyhítsék a koszovói albánok helyzetét, sokan visszarettek az erő ilyen mértékű használatától, különösen, amikor egész Jugoszlávia ellen szükségessé váltak a légi csapások. Továbbra is sokan hiszik azt is, hogy az erőszakot meg lehetett volna állítani, ha a diplomácia több időt kap – ez olyan nézet, amely átsiklik afelett, hogy Milosevics kategorikusan visszautasította a Rambouillet-ben kidolgozott békemegállapodást. Mások úgy érezték, hogy már korábban és energikusabban kellett volna katonai erővel fenyegetni annak érdekében, hogy végül el lehessen kerülni annak használatát – ez egy olyan vélemény, ami túl könnyen tulajdonít ésszerűséget Milosevicsnek a kockázatok kalkulálásában és a végkimenetek súlyozásában. Minden civilizált egyén olyan eszközöket szeretne látni, amelyek egyenes arányban vannak a céllal. A NATO maga megpróbált így cselekedni a légi kampány elején, nyilvánosan kizárva a szárazföldi erők bevetésének lehetőségét és csak 50 harci repülőt használva és ugyanennyi célpontot

támadva Koszovóban és közelében. Sajnos azonban az erőszak ahelyett, hogy megállt volna, eskalálódott, amikor Milosevics 1.3 millió koszovói albán otthonából történő kiűzésével válaszolt, akik közül több mint 800 ezret arra kényszerítettek, hogy hagyja el az országot. Csak két hónappal később, amikor a szövetségi vezetők demonstrálták a győzelem iránti teljes eltökéltségüket – kiterjesztve a légi kampányt és kacérkodva a szárazföldi erők bevetésének lehetőségével –, akkor dobta be végül Milosevics a törülközőt.

A NATO koszovói kampánya iránti tartós érdeklődés második oka a modern konfliktusok voluntarista természetében van. A NATO 19 tagállamának alapvető nemzeti érdekeit vagy fizikai biztonságát nem fenyegette közvetlenül vagy azonnal a koszovói etnikai erőszak, még akkor sem, ha a harcok lehetséges továbbterjedése azzal fenyegetett, hogy destabilizálja a térség NATO-partnereit. Mind a 19 NATO kormány esetében az Allied Force elindításához való hozzájárulás egy hajszálon múlt, és nehéz döntéseket igényelt. Kisebbség lesz végül a beavatkozás ára, mint a tartózkodásé? Elég kiterjedt volt a koszovói civilek elleni erőszak ahhoz, hogy az igazoljon egy teljes mértékű légi kampányt? Hogyan lehet összeegyeztetni a NATO-tagországokban a politikai

támogatás biztosítását a maximális elrettentés és később a gyors, határozott légi kampány iránti szükséggel? Hogyan lehet hosszú távon fenntartani a közvélemény támogatását egy Szövetségben, ahol 19 különböző kormány és közvélemény van, ha az erő közvetlen alkalmazása nem készíti megadásra Milosevicsét? Hogyan lehet meggyőző jogi bázist kiépíteni az erő használatára ENSZ Biztonsági Tanács határozat hiányában? És hogyan biztosíthatja a NATO a fejlődést a konfliktus utáni szakaszban, és érhet el politikai megoldást Koszovóban, amely igazolná az erő használatáról hozott döntés helyességét és az elkerülhetetlen pusztítást és rombolást?

Az utolsó kérdésről még nem született meg az ítélet. Figyelembe véve a gyűlölet múltját Koszovóban, néhány évet várnunk kell, mielőtt a KFOR elhagyhatja a tartományt abban a meggyőződésben, hogy egy többnemzetiségű, demokratikus jóléti társadalmat hozott létre. Ám az ebben az áttekintésben felsorolt könyvek érdeme az, hogy önként foglalkoztak a többi olyan keserű ellentmondással, amely oly makacsul kötődött akkoriban az Allied Force-hoz.

Tim Judah „Koszovó: Háború és Bosszú (Yale University Press, 2000) című könyve kitűnően elemzi a konfliktus oka-

Jamie Shea a NATO Információs és Sajtóirodájának igazgatója

it. Mélyen a történelemhez visszanyúlva Judah felvázolja az albánok és szerbek közötti erőszak visszatérő jellemzőit, ahol is egyszer az egyik, egyszer a másik oldal volt nyerő helyzetben, ebben a hosszú, meglehetősen lehangoló történetben. Judah, aki szerzője egy korábbi, sokak által nagyra tartott, a szerbekről szóló könyvnek, igazi Balkán-szakértő, és verhetetlen a helyi tényezők ismeretében. Miközben agályosan igazságos minkét féllel szemben, részletesen leírja a koszovói albán vezetők között végbement szakítást és radikalizálódást, továbbá a Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) születését az 1990-es években. Világosan látja azokat a kulcstényezőket, amelyek felborították az egyensúlyt, és elvezettek az erőszakhoz. Ezek közé tartozik mindenekelőtt a koszovói albánok kiábrándultsága amiatt, hogy ügyükkel nem foglalkozott az 1995-ös daytoni békekonferencia és az, hogy az albán állam 1997-ben majdnem összeomlott, lehetővé téve a UCK számára, hogy fegyverek ezreit kaparintsa meg előnyös áron.

Habár Judah megmutatja, hogy a koszovói albánok nem voltak anyagok, világosan rámutat arra is, hogy Milosevics és Belgrád egyáltalán nem foglalkoztak a koszovói albán sérelmekkel, és elmérgesítették a helyzetet az erő növekvő mértékben történő, szándékos és válogatás nélküli alkalmazásával a civil lakosság ellen. Tragikusan jellemző Milosevicre, hogy nem volt világos stratégiája arra, miként bánjon Koszovóval, továbbá hogy hirtelen, de brutális akcióival csak kiprovokálta a NATO-beavatkozást és egy hosszú fegyveres jelenlétet Jugoszlávián belül, amit pedig éppen, hogy el akart kerülni.

A NATO szempontjából nézve Judah egyik leghasznosabb megjegyzése az, hogy Milosevic etnikai tisztogató kampánya jóval a légi csapások előtt kezdődött. Rámutat arra, hogy 1999 januárjában, két hónappal az Allied Force előtt, a szerb különleges erők már 300 ezer koszovói albánt üldöztek el otthonából. Bemutatja azt is, hogy a helyi civil lakosság etnikai tisztogatása egyre nagyobb méreteket öltött, és növekedett volna, akár reagál a NATO, akár nem. Így meghazudtolja azokat a kommentátorokat, akik állítása szerint a NATO okozta a humanitárius válságot Koszovóban azzal, hogy akciót indított, és hogy az általa kínált gyógymód rosszabb volt, mint a betegség.

Judah alapos ismerete az albán etnikum és a szerb vezetés lelkületéről egyértelműen kiváglik, de csak a 19 szövetséges kormány és hadseregeik pozíciójának részletes elemzéséből. Ebben a könyvben a NATO légi kampányával csak röviden – sőt, szűkszavúan – foglalkozik, a vége felé. Akik jobban meg kívánják ismerni ezt, forduljanak a „Csúnyán Győzni: a NATO Háborúja Koszovó Megmentéséért” (Brookings Institution Press, 2000) című, Ivo Daalder és Michael O'Hanlon által írott könyvhöz, amelynek mindkét szerzője ismert kutató a Broo-

kings Intézetnél és előzőleg kormányzati tapasztalatokat is szerzett. Egy NATO-alkalmazott számára beszámolójuk egyszerre örömteli és kijózanító, mert a szerzők számos lenyűgöző és igényes intellektuális elemzést kínálnak a NATO-megközelítés lehetséges módjairól. Megmutatják, hogy azok a lehetőségek, amelyeket akkoriban a leginkább vizsgáltak – úgymint Koszovó felosztása, szigorúbb fellépés az UCK-val szemben vagy engedménytétel Milosevicnek, hogy meglegyen a beleegyezése Koszovó teljes autonómiájához – nem működtek volna az 1999. tavaszi körülmények között. Az egyetlen mód nem csak a humanitárius katasztrófa, hanem a teljes dél-balkáni destabilizálódás megelőzésére (amely mellékesen tartós kárt okozott volna a NATO hitelének) Daalder és O'Hanlon szerint az volt, hogy a Szövetség katonai műveletbe kezdett. Hogy Churchill gondolatát a demokráciáról az adott helyzetre vonatkoztassam, az Allied Force a legrosszabb megoldás volt, kivéve az összes többi. Igazolják ugyan az Allied Force jogosságát a „Csúnyán Győzni” szerzői a téves alternatívák bemutatásával, azonban ugyanilyen kérlelhetetlenek a konfliktus NATO általi kezelésének elemzésében is: innen ered könyvük keserűes címe. Napóleon egyszer azt mondta: „Istenem, ha harcolnom kell, hadd tegyem azt egy koalíció ellen”. Hasonlóképpen jól elemzik a szövetségi politikák kelepceit és a bizottságok konfliktusát. Még akkor is, ha a szerzők elismerik: valószínűtlen, hogy a nemzetek a jövőben egyedül fognak humanitárius akciót indítani, a koalíciós politikával való megbékélés kötelező lesz. A szövetségek bonyolíthatják a katonai döntéshozatalt, de egyúttal világossá is teszik egy elnyomó számára, hogy a nemzetközi közösséggel néz szembe. Végül ez kulcselemnek bizonyult Milosevic elszigetelésében és bukásában.

Ahol Daalder és O'Hanlon hangsúlyosan érvel, az az Allied Force során az amerikai és európai katonai képességek közötti szakadék hajszálpontos leírása, amely igazságtalanul nagy terhet rakott az Egyesült Államokra, miközben frusztrálta az európai szövetségeseket, akik kizárva érezték magukat a döntéshozatal belső köréből. Ha azt akarjuk, hogy a koalíciós háborúzás simán működjön a jövőbeni hasonló műveletekben, a NATO-n belül a katonai hozzájárulást igazságosabban kell elosztani. Daalder és O'Hanlon azzal is vádolja a NATO-t, hogy túl lassan kezdte a légi csapásokat, és az elején kizárta a szárazföldi beavatkozás lehetőségét, megfosztva így a Szövetség stratégiáját a meglepetés elemétől, ami találgatásra készítette volna Milosevicet. Van benne igazság, de a konfliktus a politikailag lehetséges és a katonailag kívánatos dolgok művészete. A NATO-nak nem a tökéletes kampány és a tökéletlen variáns között kellett választania. Figyelembe véve, hogy konszenzust kell elérni a 19 NATO-kormány között, a tökéletlen kampány és a semmiféle kampány közül lehetett választani. Persze talán jobb csúnyán nyerni, mint szépen veszíteni. Mindazonáltal Daalder és O'Hanlon kritikáját nem lehet figyelmen kívül hagyni, különösen azért nem, mert meg vannak győződve arról, hogy: „Ez a háború nem az utolsó volt, amikor a NATO-kormányok erőt alkalmaztak annak érdekében, hogy életeket mentsenek.”

Azok, akik azt gyanítják, hogy minden nagy esemény mögött van egy zavaros belső történet, teljesen ki lesznek szolgáltatva a „Modern Háborút Vívni” (Public Affairs, 2001) című mű olvasásakor, ami az Allied Force parancsnokának, a NATO európai haderői volt főparancsnokának, Wesley Clark tábornoknak a visszaemlékezése. Minden, a konfliktusokat tanulmányozó diák tudja jól, hogy a csata stressze és a döntések iránti állandó szükséglet gyakran vezet bürokratikus harchoz és személyes összecsapásokhoz. A feljebbvalókkal való konfrontáció néha ugyanakkora kihívás, mint az ellenséggel való. Clark tábornok őszintén dokumentálja a pentagonos kollégáival szemben meglévő frusztrációját. Még azok a NATO-tisztségviselők, akik a NATO-központban voltak az Allied Force idején, is rá fognak jönni a könyvet olvasva, hogy csak a felét tudták annak, ami a színpad mögött zajlott. Clark tábornok könyvének bennfentes jellegével, intenzív, naplószerű elbeszélő stílusával igazi élvezetet okoz a szakterület tisztségviselőinek és az újságíróknak, de az átlagolvasónak, aki nem ismeri az érintett szereplőket, talán kevésbé. A bürokratikus küzdelmek és a politikai összecsapások gyakran beárnyékolják a szerző általánosabb megjegyzéseit a modern konfliktusok természetéről, a sikeres válságkezelés alapelveiről vagy a békeépítés kilátásairól a Balkánon. A résztvevők által a híres eseményekről írt könyvek elkerülhetetlenül a középpontba helyezik a szerzőt. Clark tábornok esetében ez aligha meglepő, és számos értékes adalékot nyújt. Ám azt is jelenti, hogy akik nem voltak Clark mindennapi környezetében, azok csak alkalmanként és egy-egy pillanatra tűnnek fel, habár ők is fontos szerepet játszottak. Amit a szerzőről magáról megtudhatunk, az ugyanolyan fontos, mint amit az eseményről. Clark tábornok jól írja le a feszültséget, amit a politikusok, a média az NGO-k, a kollégák, a főnökök tesznek egy parancsnok vállára, aki megpróbál megnyerni egy modern háborút, de bizonyos mértékig ezeknek a feszültségeknek a legtöbbje régóta létezik. Uralták például a Vietnámról szóló irodalmat csakúgy, mint a Koszovóról vagy Boszniáról szólót.

Amit igazán szeretni lehet Clark könyvében, az annak a koncepcionális elemzése, hogy miben különbözik a high-tech, a média kereszttüzébe kitett hadviselés új formája a régitől. Miközben rokonszenvezünk Clark kellemetlen helyzetével – amiért próbálja meggyőzni Pentagonbeli feletteseit és kollégáit, hogy bármi is az Öböl-háború tapasztalata, az elsöprő erő alkalmazása nem egy doktrína, amit minden fajta konfliktusra rá lehet húzni –, az ember csodálkozik a „Modern Háborút Vívni” végén, hogy mi az új vagy jelentős a „modern” szóban.

Ennek a kérdésnek a megválaszolására tesz egy ígéretes kísérletet Michael Ignatieff a „Virtuális Háborúban” (Chalto és Windus 2000). Összefűzve a kortárs interjúkat és esszéket, be-

leértve egyet Clarktól is („a virtuális parancsnoktól”), Ignatieff könyve teljes bepillantást enged a tökéletes háború utáni megfoghatatlan modern kutatásba, ahol nincsenek halálesetek, és tökéletes a morális és jogi igazolás. A legérdekesebb az a rész, amely a valóság képeinek szelektív használatával foglalkozik azért, hogy növelje az otthoni támogatást, és hiteltelenné tegye az ellenséget saját közvéleménye szemében. Azonban a legjobb média manipuláció, a legmeggyőzőbb politikusok és a legfejlettebb technológia sem leplezheti el a végtelenségig a fegyveres konfliktusok brutalitását és emberi szenvedéseit, amint nem tudja többé elkerülni a tényleges emberáldozatokat. Végül az éter hullámainak virtuális háborúja szemtől szembe kerül a valós háborúval. Ignatieff, a balkáni és az elmúlt évtized sok más etnikai konfliktusának veteránja, a modern hadviselés igazi gondolkodója. Csak remélhetem, hogy egy teljesebb, átfogóbb munkává fogja fejleszteni a jövőben ezeket a benyomásokat.

A koszovói konfliktus vitát szült a NATO médiaműveleteiről, valamint a NATO-központ és a szövetséges fővárosok napi sajtótájékoztatóiról. A konfliktus nyilvános bemutatását ugyanolyan forrón vitatták meg az újságírók, mint a katonai műveletek irányítását. Szándékosan hazudott-e a NATO? Többen voltak-e az igazi szóvivőknél azok, akik próbálták megszépíteni az eseményeket? Mi a kormányok és az újságírók felelőssége abban, hogy megmagyarázzák a modern konfliktusokat a közvéleménynek? A NATO médiaműveletének kitűnő elemzését nyújtja az akkori katonai szóvivő, Walter Jertz tábornok a „Krieg der Worte, Macht der Bilder” (Bernard and Graefe, 2001) című könyvében. Jertz őszintén írja le a NATO bukásait és sikereit is abban, ahogy azt a masszív nemzetközi sajtó hadtestet kezelte, ami rátelepedett a NATO-központra a légi kampány idejére. Világossá teszi, hogy „a háború kódjében”, soha nem volt könnyű pontos információt szerezni valós időben a hadszíntérről, de meggyőzően bemutatja, hogy a NATO nem vezetett félre szándékosan senkit, és sokszor a saját átláthatóság iránti igénynek lett az áldozata. Jertz számos fontos kérdést válaszol a jövőbeni fejlődés érdekében. Az ember csak remélheti, hogy ezt a könyvet más nyelveken is kiadják majd, hogy a szélesebb olvasóközönség is megismerhesse.

A NATO akkor és azóta is sokat tett Koszovóért. Bőven vannak revizionisták, akik rácsapnak minden morzsányi rossz hírre, hogy bizonyítsák: a NATO-nak nem volt joga katonailag beavatkozni. Ám ezek a könyvek, amelyeket mind megéri elolvasni, megmutatják, hogy a NATO-nak nincs mitől félnie vagy nincs mit sajnálnia a tények mély elemzése esetén. A szerzők mind kritikusan kezelték azt, ami rosszul működött, vagy amit jobban lehetett volna csinálni. Azonban attól, hogy az Allied Force nem tűnik e történetek alapján tökéletesebb műveletnek, mint ami valójában volt, még nem lesz kevésbé lényeges vagy igazságos a NATO koszovói beavatkozásának morális vagy stratégiai szükségessége. ■

Sir Rupert Smith tábornok: A DSACEUR

1998 novembere óta Sir Rupert Smith tábornok a Szövetséges Európai Haderők Főparancsnokának helyettese (angol rövidítéssel: DSACEUR).

Generációjának egyik legkiválóbb tisztje, azután lett DSACEUR, hogy 1996-tól 1998-ig a brit hadsereg parancsnoka volt Észak-Írországbán, és az UNPROFOR-é 1995-ben, Bosznia-Hercegovinában. Szeptember közepén hagyja el a SHAPE-t, és 2002 elején vonul nyugdíjba.

NATO Tükör: Lehetnek a katonák harcosok és békefenntartók egyaránt?

Sir Rupert Smith tábornok: A katonára eleve harcos. Nem jó katonának az, aki nem harcos. A cél, amiért a katonát alkalmazzuk, számtalan tevékenységet takar, beleértve a békefenntartást is.

NT: Mi a békefenntartó számára a megfelelő tevékenység?

RS: Ez annak a békének a természetétől függ, amelyet meg akarsz tartani, attól, aki megszegte a békét, és annak az erőnek a szintjétől, amelyet alkalmaznod kell, hogy olyan feltételeket teremts, amelyekre utasítást kaptál. Ha egy teljesen felfegyverzett ellenséggel kell szembenézned, amely egy teljesen szervezett hadsereget állít ki, hasonló képességet kell produkálnod. Ha alkalmilag felfegyverzett emberrel állsz szemben, egyértelműen nem megfelelő, ha a szükségesnél nagyobb erőt használsz céljaid elérése érdekében.

NT: Ön szerint milyen fajta erőt kellett volna alkalmazni a boszniai háború során, és úgy érzi-e, hogy képes volt alkalmazni azt az erőt?

RS: Az Egyesült Nemzetek által telepített erők nem azért voltak ott, hogy fenntartsák a békét, kikényszerítsék a békét vagy békefenntartók legyenek. Azért voltak ott, hogy védjék a konvojokat, amelyek azoknak vittek segílyt, akik nem harcoltak. A legtöbb esetben ezt a segílyt sikeresen elszállították a rendeltetési helyére. Amikor mandátumukat kiterjesztették arra, hogy védjék az úgynevezett „biztonságos területeket” is, kevésbé voltak sikeresek, habár még mindig sikerült nekik a segílyt eljuttatni azokba a beékelődésekbe. Azonban amikor arra került sor, hogy elrettentsék a „biztonságos területek” támadóit a további akcióktól, az

© NATO

erő bármiféle lehetséges használata nélkül – azon túl, hogy felhívták a figyelmet a NATO általi légi csapások szükségességére –, elbuktak, és jó időbe telt, amíg összegyűjtötték a megfelelő természetű, elegendő nagyságú erőt, amely már erőszakosabb módszereket alkalmazott.

NT: Olyan mandátummal kell a katonákat telepíteni, mint amilyen az ENSZ erőinek volt a boszniai háborúban, vagy egy szélesebb körű mandátumra van-e szükség, mielőtt még a csapatokat telepítjük?

RS: Telepítheted az erőidet olyan mandátummal, feltéve is, ha valóban azt várod el tőlük, ami a mandátumban van. Amit nem szabad megtenned, az az, hogy egy későbbi helyzetben eldöntöd, hogy mást kell csinálniuk, de nem szere-

led fel őket, és nem dolgozol ki számukra megfelelő harcívási szabályokat, hogy véghezvigyék a feladatot. Ez volt egyértelműen a helyzet a „biztonságos területekkel” Boszniában, ahol az ötlet a további benyomulástól való elrettentés volt azokba a beszögellésekbe, de nem volt megfelelő nagyságú az az erő, amelynek ezt meg kellett volna valósítania.

NT: Milyen stratégia szül eredményeket a boszniaihoz hasonló összetett helyzetekben?

RS: Ha erőt akarsz használni, hogy segíts lezárni a konfliktust, politikai folyamatnak kell támogatnia az alkalmazását. Az erő alkalmazásának és a politikai folyamatnak párhuzamosan kell futnia, és nem lineáris folyamatokként kell őket kezelni. Az 1995-ös boszniai események jó példával szolgálnak arra, hogy számos szereplő húz ugyanabba az irányba, ugyanabban a időben. Richard Holbrooke a diplomáciai megoldás elérését próbálta meg, ami végül is elvezetett a Daytoni Megállapodáshoz, és ezzel egy időben erőt használ-

tak a tárgyalások kiegészítéseiként, habár ez sokkal inkább a lehetőségek megragadásán és nem a tervezésen alapult.

NT: Az ENSZ és a NATO keretében egyaránt jelen volt a Balkánon. Hogyan alakította ez álláspontját e két szervezet szerepéről?

RS: Nem hiszem, hogy hasznos volna összehasonlítani a kettőt, mert különböző szervezetekről van szó. A NATO-nak korlátozott tagsága van. Regionális szervezet. Egy dolog érdekében van megszervezve és felszerelve, ez pedig a harc. A NATO tagországai teljes mértékben megbíznak az Észak-atlanti Tanács politikai irányításában, amikor erőikről van szó. Másrészről az Egyesült Nemzetekben minden állam tag, vagy legalábbis majdnem mind. Globális felelőssége van, szemben a regionálissal. Biztosítja a jogi autoritást sok mindenhez, amit teszünk, és a harcon kívül is a nehéz feladatok széles skáláját öleli fel.

NT: Milyen összetevőket tart alapvetőnek a balkáni NATO-vezette műveletek, és általában a békefenntartó műveletek sikere érdekében?

RS: A NATO csak behatárolt mértékben érhet el sikert a békefenntartó műveletekbe, mert amit a NATO nyújtani tud, az nem más, mint azok a feltételek, amelyek mellett a sikert el lehet érni. Más intézmények – azok, amelyek nemzeteket építenek, intézményeket reformálnak, embereket mentenek és juttatnak újra otthonhoz stb. – azok, amelyek sikeresek lehetnek.

NT: Milyen alapvető dolgoknak kell a helyükön lenni, hogy csökkenteni lehessen a békefenntartó missziók méretét?

RS: Meg kell vizsgálni, hogy mekkora esélye van a harcok újbóli kiújulásának, és meg kell vizsgálni az intézmények állapotát, azaz szükség van egy jól fejlett rendőri erőre és bírói rendszerre, és arra, hogy a helyi lakosság mindezekben bízson. A polgárháború, a belső kormányzás bukása és az etnikai csoportok közötti bizalom megbomlása után a vizsgálандó tényező azon hivatalok státusza és tevékenysége, amelyek elsősorban voltak okozói a harcoknak. Semlegessé váltak a jelenlétük következtében? Megszabadultál tőlük vagy megreformáltad őket? Újjáépítetted őket, hogy értékessé váljanak, vagy helyettesítetted őket és valami mást hoztál létre a helyükön? Amint csökken a harcok kiújulásának veszélye, csökkentheted a hadszíntéren az elrettentő jelenlétet. Ez azonban nem megy gyorsan.

NT: Hogyan lehet a katonákat a legjobban felkészíteni az olyan missziókra, mint az SFOR és a KFOR? Hol végződik a katona, és hol kezdődik a rendőr dolga?

RS: A második kérdéssel kezdem, mert segít megválaszolni az elsőt. A katona elsődleges feladata az, hogy megölje az ellenséget. Ezért van ott, és ezért küldjük oda. A rendőr elsődleges feladata, hogy letartóztassa a rosszul viselkedőt, és gondoskodik a sikeres eljárásról. Ez két egymástól nagyon különböző funkció. Természetesen a katona segítheti a rendőrt információ nyújtásával, még a rendőr őrzésével is, hogy az el tudja látni feladatát. Ám végül is nem rendőr. Hasonlóképpen a rendőr nem erőlteti másra akarát vagy a törvényt

erő alkalmazásával. A törvény betartását egy sikeres eljárás elrettentő erejével próbálja elérni. És itt van a különbség a kettő között. Tehát ilyen feltételek mellett kell vizsgálni a különbséget, mert megmutatja neked, mire kell a katonát felkészíteni. Mindenekelőtt késznek kell lennie arra, hogy használja a fegyverét. Ám a következő lépésben képesnek kell lennie arra, hogy segítse az adott közösségben dolgozó rendőrt. Tehát meg kell értenie azt a közösséget. Készen kell lennie arra, hogy alacsony intenzitású műveletben vegyen részt, olyan döntéseket hozva, amelyek valószínűleg jelentősebbek és összetettebbek, mintha hagyományos csatában kéne meghoznia őket. Végül pedig abban a helyzetben kell lennie, hogy információt gyűjtsön, ami segíti a rendőr munkáját. Máskülönben nem tudott létrehozni azt a rendőri erőt, amelyre szükség van a katonáid leváltásához.

NT: A katonák a balkáni újjáépítés számos vonatkozásában érintetté váltak. Milyen tapasztalatokat szerzett a boszniai és koszovói missziók során? Hogyan lehet a legjobban összehangolnia civil-katonai kapcsolatokat?

RS: Katonákat, különösen mérnököket használunk az újjáépítési feladatok végzésére. Ezen feladatok egy része a katonáknak való. Például egy vagy két nem kormányzati szervezet kivételével valószínűleg nekünk van a legnagyobb tapasztalatunk olyan területeken, mint az aknamentesítés. Ebben az értelemben katonai mérnököket használni iskolaépítésre valószínűleg helyes dolog egy művelet korai szakaszában. Ám amint sikerült előrehaladást elérni, ez a fajta újjáépítés elveszi a lehetőséget attól, hogy munkahelyeket teremts a helyi lakosságnak, és semmi esetre sem járul hozzá egy új társadalom felépüléséhez. Néhány tapasztaltabb mérnökre szükség lehet, hogy a kezdetekkor felügyelje a helyi építőmunkát, de nekik sem szabad túl sokáig maradni, mert jelenlétük meggátolja a társadalom fejlődését. Ennek a munkának az összehangolása azokkal a civil szervezetekkel, amelyek az újjáépítéssel foglalkoznak, igényel némi központi civil adminisztrációt, ahogy azt az Egyesült Nemzetek esete is mutatja Koszovóban, és világosnak kell lennie minden egyes esetben, hogy ki támogat kit.

NT: Hogyan képzeled el egy jövőbeni európai gyorsreagálású erő működését? Milyen körülmények között cselekedhet a NATO-tól függetlenül?

RS: Úgy képelem, hogy az európai gyorsreagálású erő legtöbbször úgy fog működni, mint egy NATO-erő. Az erőket adó országok legtöbbször ugyanazok, ezért nem látok nagyobb nehézséget. Válság esetén az európai térségben a megbeszéléseknek a NATO és az Európai Unió között kell lezajlani. Azt, hogy ki mit fog tenni, azelőtt kell megvitatni, mielőtt döntés születik arról, melyik intézmény legyen a vezető szerep. A válságtól függően változhat, hogy pontosan ki lesz a vezető.

NT: Habár még korántsem érte el a megszokott nyúgdíjkort, később az év során elhagyja a katonaságot. Milyen kihívásokra számít a visszavonulással?

RS: A kihívások meg fognak találni. Kihívások mindig vannak. ■

Olaszország hozzájárulásának növelése

Carlo Scognamiglio-Pasini elmagyarázza, hogyan és miért növelte Olaszország szerepét a, NATO-vezette balkáni békefenntartó műveletekben.

Öt év fél telt el azóta, hogy a NATO-csapatokat első ízben telepítették a Balkánra. Azóta a hadszíntéren lévő olaszok száma abszolút értékben és arányukat tekintve is jelentősen megnőtt. Olaszország ma ugyanannyi katonával járul hozzá a NATO-vezetésű békefenntartó műveletekhez Bosznia-Hercegovinában (Boszniában) és Koszovóban, mint Franciaország és az Egyesült Királyság. Ez egy tudatos politika eredménye, amely arra irányul, hogy nagyobb szerepet vállaljunkabban a térségben, ahol Róma szerint veszélyben forognak nemzeti érdekei.

Miután Olaszország osztozik az Adriai-tengeren Szlovéniával, Horvátországgal, Montenegróval és Albániával, nyilvánvalóan vonzza a menekülteket, akik közül sokan úgy nőnek fel, hogy az olasz TV-t nézik, olaszul álmodnak és beszélnek is olaszul. Ezek mély és tartós kapcsolatok, segítenek megmagyarázni, miért csatlakozott sok hétköznapi olasz állampolgár az elmúlt években a segítségnyújtó szervezetekhez, támogatva a humanitárius erőfeszítéseket a háborúk idején, később pedig segítve a társadalmak újjáépítését.

Az olasz békefenntartókat először 1995 decemberében telepítették a Balkánra, méghozzá Boszniába, a NATO-vezette Végrehajtó Erő (IFOR) keretében. Nem vettek részt az UNPROFOR-ban a boszniai háború idején, mivel amikor a missziót 1992-ben létrehozták, az Egyesült Nemzetek nem kívánt békefenntartókat alkalmazni olyan szomszédos országokból, amelyek katonailag érintettek voltak a volt Jugoszlávia történelmében. 1992 és 1995 között tehát Olaszország a segélytevékenységre összpontosított. Amikor 1994-ben az Európai Unió átvette a megosztott és háború pusztította délboszniai város, Mosztár irányítását, Olaszország 40 carabinieriit küldött a Nyugat-európai Unió égisze alatt felállított nemzetközi rendőri erőbe. Amikor pedig a NATO gépei felszálltak, hogy boszniai szerb célpontokat támadjanak – először 1994-ben korlátozott mértékben azért, hogy megszüntessék Szarajevó megszállását, azután pedig 1995 augusztusában és szeptemberében, folyamatos támadásokat vezetve –, olaszországi légi bázisokról szálltak fel.

Kezdetben mintegy 3200 olasz katona vett részt az IFOR-ban, a francia szektorban. Akkoriban az IFOR-ban 60000 katona szolgált. Ma mintegy 1800 olasz katona szolgál a jelentősen csökkentett, 20000 fős Stabilizációs Erőben (SFOR), és további 6000 teljesít szolgálatot jelenleg a Koszovói Erőben

(KFOR). Ezekbe beleértendő az a néhány carabinieri, katonai státuszú rendőr is, akik 1998 augusztusa óta szolgálnak az úgynevezett Többnemzetiségű Különleges Egységekben (MSUs), hogy segítsék a közrend fenntartását. A carabinieri olyan képességekkel rendelkeznek, amelyek tökéletesen megfelelnek a békefenntartás esetében. Ennek eredményeképpen Bosznia- és Koszovó-szerte telepítettük őket, hogy a feszültségekkel terhes területeken járőrözzenek, segítsék a menekültek hazatérését és közbelépjenek a közrend megsértése esetén.

A carabinieri kulcsszerepet játszottak az 1997-es Alba Hadművelet sikerében is, amikor Olaszország összeállított egy nyolc országból álló, 7000 fős intervenciósi erőt, hogy visszaállítsa Albániában a törvényes rendet, a piramis játékok sorozatos összeomlását követően. Ez az önkéntes koalíció az ENSZ Biztonsági Tanácsától kapta a felhatalmazást, tevékenységét pedig egy ad hoc irányító bizottság koordinálta. Az áprilistól augusztusig tartó válságkezelő művelet az első volt Európában, amelyet csak európaiakból álló többnemzetiségű erő hajtott végre.

Az olasz hozzáállásban akkor állt be gyökeres változás, amikor a NATO elhatározta, hogy egy kivonulást támogató erőt fog Macedóniában állomásoztatni. Ezt a francia vezetésű erőt azért telepítették oda, hogy támogassa, és ha szükséges, segítse az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet koszovói ellenőrző missziójának kivonását Koszovóból. 1998 novemberében a Massimo D'Alema vezette új kormány megfontolt döntést hozott arról, hogy jelentős szerepet kíván játszani ebben 2850 katona telepítésével, ami megfelel egy dandárnak és amely erő az igen nagyra tartott A-129-es helikopterekkel lett felszerelve.

Az olasz hozzáállásban bekövetkező fordulat oka az volt, hogy Massimo D'Alema és engem mint akkori védelmi minisztert aggodalommal töltött el a koszovói események Albániára gyakorolt hatása. Ez az ország az azt megelőző évtizedben már háromszor süllyedt anarchiába, amelynek közvetlen következménye volt a csempészet és a bűnözés növekedése az Adriai-tengeren át. Ez arra készítette Rómát, hogy szinte lehetetlen körülmények között adjon választ. Meg akartuk akadályozni ennek újabb megismétlődését, méghozzá Albánia stabilizálásával, és úgy gondoltam, hogy erre a legjobb módszer az volna, ha segítenénk az albánokat abban, hogy otthon érezzék biztonságban magukat. Sőt, úgy éreztem, hogy ezt meg lehetett volna valósítani, ha a NATO befoglalja Albániát stratégiai biztonságpolitikájában. Ám akkoriban a többi NATO-tagállam ellenezte ezt a javaslatot.

Ekkortájt aggódtunk amiatt is, hogy az olasz-albán kapcsolat újra protektorátusi jelleget kezdett ölteni, de a kérdés nemzetközivé tételére irányuló kísérleteink elbuktak. Felismertem

Carlo Scognamiglio-Pasini szenátor az olaszországi Aspen Intézet vezetője, volt olasz védelmi miniszter.

azonban, hogy valami rosszul működött a mi oldalunkon, ha egyszer a többi szövetséges nem figyelt ránk. Az első lépés annak érdekében, hogy felhívjuk problémáinkra a többi szövetséges figyelmét, az volt, hogy a balkáni NATO-vezette műveletekben Franciaország és az Egyesült Királyság csapat -hozzájárulásához igazítottuk sajátunkat is. Az ezt követő döntések ebből a fordulópontból következnek.

Amikor 1999. március 24-én a NATO megindította légi csapásait Milosevics erői ellen, Olaszország 50 harci repülővel járult hozzá a műveletben részt vevő 900 géphez. A 78 napos légi kampány végén Milosevics beleegyezett a jugoszláv haderő Koszovóból történő visszavonásába, a következő napon pedig olasz erők léptek Macedóniából érkezve a tartomány területére, hogy átvegyék az északnyugat-koszovói szektor irányítását, Pec városa térségében.

A koszovói műveletről megmaradt emlékeim közé két kevésbé ismert dolog is tartozik: az úgynevezett „szárazföldi opció” és az albán vonatkozás kérdése. A konfliktus kezdetén úgy tűnt, hogy Milosevics stratégiája arra irányul, hogy addig nyújtsa el a légi csapásokat, amíg az ellene létrejött koalíció fel nem bomlik, miközben destabilizálja a szomszédos Albániát és Macedóniát, amely országok területe szükségszerű átlomáshely lett volna egy szárazföldi NATO-erő számára. Az Allied Force Művelet kezdete után egy hónappal a kampány hatékonysága – amely teljese mértékben a légierő használatán alapult – kérdésessé vált, a NATO pedig arra kényszerült, hogy egy újabb lehetőséggel jöjjön elő annak érdekében, hogy meg tudja oldani a válságot. Habár sosem készültek el a Koszovó szárazföld megszállásáról szóló tervek, a kérdést május 27-én meg vitatta az öt legnagyobb NATO-tagállam egy informális védelmi miniszteri találkozó keretében. Mi több, noha a leggyengébb láncszemként tartották nyilván a koalícióba, Olaszország ezen a találkozón felajánlotta, hogy feltétel nélkül akár 10.000 fővel támogatja ezt a műveletet. Minderről a NATO európai haderőinek volt főparancsnoka, Wesley Clark tábornok is megemlékezik a közelmúltban megjelent könyvében.

Ügyes célzás: Olaszország növelte a Balkánon a NATO-vezette békefenntartó missziókhöz nyújtott hozzájárulását, és elérte ezzel a francia és brit szintet

© Reuters

E megbeszélés eredményeként június 15-én újra találkoztunk volna, hogy majd legkésőbb szeptember 15-ig képesek legyünk a szárazföldi offenzívához szükséges erőket összeállítani. Az események sodrásában azonban a második találkozóra soha nem került sor, mert Milosevics június 9-én elhatározta, hogy megadja magát, és visszavonja a jugoszláv hadsereget Koszovóból. Meg vagyok győződve arról, hogy felismerte: már semmi esélye sem volt annak, hogy a koalíció felbomoljon, következésképpen nem lett volna értelme a további ellenállásnak.

Albánia esetében attól tartottunk, hogy Milosevics megkísérli destabilizálni az országot azzal, hogy menekültek tömegét zúdítja rá. Két dologra volt szükség ennek a támadásnak a visszaveréséhez: az albánok támogatására sátrakkal és élelmiszerrel, hogy a határhoz közel tudják tartani a menekülteket a lehetséges hazatérés reményében; és annak biztosítására, hogy a NATO gondoskodik róluk, de minde-

nekfelett arra, hogy a Szövetség győzedelmeskedjen. 1999 januárjában az olasz hadsereg kijelölte a menekülttáborok lehetséges helyszíneit, elkezdte az élelmiszer raktározását és a menedékek előkészítését. Amikor rögtön a légi csapások kezdete után Albániát csaknem egymillió menekült árasztotta el, gyorsan fel lehetett építeni a táborokat Kukës térségében és másutt, fenntartva így a reményt a lakosság körében, és enyhítve a humanitárius katasztrófát. Sőt, az a tény, hogy április 15-én több mint 7000 NATO-katonát – köztük egy jelentős olasz kontingenst – telepítettek Albániába az Allied Harbour Művelet keretében, megerősítette azt az üzenetet, hogy a menekültek haza fognak térni.

Mivel akkoriban Olaszország egy csupán 20000 fős gyorsreagálású erővel rendelkezett, komolyan kockáztattuk, hogy túlterheljük a hadseregünket a koszovói műveletben. Ezeknek a műveleteknek a nyomán kormányunk készített egy törvényjavaslatot, amelyet utána a parlament elfogadott, és amely szerint megszüntetjük a sorozást, a hadsereget teljes mértékben hivatásossá alakítjuk át. Ennek eredményeként jelentősen meg kell növelni Olaszország gyorsreagálású erőinek létszámát annak érdekében, hogy meg tudjunk felelni bármiféle jövőbeni NATO-békefenntartó művelet kihívásainak. ■

A lengyel hadsereg reformja

Bronisław Komorowski országának fegyveres erői átalakítására és modernizálására irányuló programjának okfejtését ismerteti

A lengyel hadsereg zavaros időszakot élt meg az 1989-es esztendőt követő évtizedben. Más posztkommunista országokhoz hasonlóan az egymást követő kormányok saját bőrükön tapasztalták meg, hogy a védelmi szféra átalakítása – amely az ország társadalmi, politikai és gazdasági átalakításának lényeges elemét képezi – jóval nehezebb, fájdalmasabb és lassabb a vártnál. Ezeket a nehézségeket tetézték az évtized második felében a lengyel NATO-tagság által szükségeltetett vált további reformok. Ennek eredményeképpen a lengyel hadsereg ma még mindig hosszú és nehéz reformfolyamat előtt áll.

A következő öt évben ezek a reformok alapvetően meg fogják változtatni nem csak a hadsereg struktúráját, vezetési, irányítási, kommunikációs és felderítési rendszereit, műveleti eljárásait, hanem a katonai oktatási rendszert és a személyi struktúrát is. Ezek a változások nemcsak hihetetlenül összetettek lesznek a hadsereg szempontjából, hanem csaknem elkerülhetetlenül társadalmi feszültségeket is fognak okozni, és meg fogják változtatni a hadsereg és a társadalom viszonyát.

Mára a nyolcvanas évek 350,000 fős hadseregét körülbelül 200.000 főre csökkentettük. Azonban ez a számbeli csökkentés nem eredményezett hasonló mértékű minőségi növekedést. Habár a reform egy kisebb, de hatékonyabb haderő létrehozását tűzte ki célul, a hatékonyság terén elért növekedés csak szerény mértékűnek bizonyult, mégpedig azért, mert nem tudtuk a hadsereg méretének csökkentéséből eredő megtakarításokat technikai korszerűsítésre fordítani. A megtakarítások visszavándoroltak az állami költségvetésbe, hogy Lengyelország azonnali szükségleteit szolgálják.

A NATO-tag Lengyelország 1999-ben megkezdődött részvétele a védelmi tervezésben nagy lökést adott a reformnak. A legújabb reformprogram célja pedig a szövetségi célkitűzések teljesítése. Amikor Lengyelország csatlakozott a NATO-hoz, a Szövetség tagjai új Stratégiai Koncepciót fogadtak el, és útjára indították a Védelmi Képesség Kezdeményezést. Az ezekből eredő haderő-fejlesztési célkitűzések – amelyek elsősorban a hadseregek technikai modernizációjára, gyorsreagálású erők felállítására és a műveletek hatékonyságának növelésére vonatkoznak – jelentős ráfordítást és jobb hosszú távú pénzügyi tervezési keretet igényelnek, továbbá a katonai reform filozófiájának teljes megváltoztatását. Ezeken az alapokon nyugszik a

„Lengyel Köztársaság fegyveres erői átszervezésének és technikai korszerűsítésének 2001-2006. évi programja”.

Az emberi erőforrások tekintetében bekövetkezett korábbi csökkentéseket nem követte hasonló mértékű csökkentés a katonai felszerelés és eszközök terén. A hadsereg például olyan, csekély katonai és képzési értékkel bíró, drágán fenntartható felszereléseket és lőszert használ, mint a T-55-ös tankok és a 100 mm-es gránátok. Ráadásul az elavult felszerelés és a rakéták aktív felügyeletet igényelnek, ami rendkívül költséges. A felesleges eszközök értékesítése – ideértve az elavult gyakorlótereket is, amelyek közül jó néhány kereskedelmi értékkel bír – 200-250 millió zloty (körülbelül 50-60 millió dollár) értékű megtakarítást jelenthet. További megtakarítást kell, hogy jelentsen a katonai személyzet tervezett csökkentése – az ebből eredő megtakarítást a jövőben a védelmi költségvetésben tartjuk –, a beszerzési eljárások megváltoztatása és a magán-szektorral való szerződéses kötések.

Ezeknek a költségcsökkentő intézkedéseknek lehetővé kell tenniük a védelmi minisztérium számára, hogy öt év alatt a jelenlegi 12 százalékról 23-ra növelje a védelmi kiadásokra szánt költségvetési arányt. Gyakorlatilag meg kell növelniük a védelmi minisztérium költségvetését, és megfelelő pénzalapot kell nyújtaniuk a hosszú távú átalakításhoz és modernizációhoz. Ennek elérése érdekében azonban a védelmi minisztérium költségvetését a reformok végrehajtásának időszakában meg kell tartani a GDP 1,95 százalékának szintjén.

Minden olyan terv, amely Lengyelország NATO-kötelezettségeihez, valamint a lengyel védelmi rendszer mostani követelményeihez kapcsolódik, részét képezi a „Lengyelország haderője átszervezésének és technikai korszerűsítésének 2001-2006. évi programjának. A lengyel hadsereg átalakításának folyamatában a katonaság egyharmadának – a gyorsreagálású és stratégiai biztosító erőknek – teljesen interoperabilissá kell válnia a NATO más hadseregeivel, és alkalmazkodnia kell azokhoz a NATO-szabványokhoz, amelyek a fegyverzetre, felszerelésre, mozgékonyaságra és az összetett – Lengyelország határain túli – műveletekben való részvétel képességére vonatkoznak. A program modernizálja a felderítési, vezetési és légvédelmi rendszereket, és megállítja a fegyverzet és katonai infrastruktúra további elöregedését a lengyel haderő fennmaradó kétharmadában.

A további tervek részét képezi a műveleti és támogató erők világos funkcionális elválasztása; a hivatásos katonák számára fenntartott katonai beosztások struktúrájának NATO szabványok szerinti módosítása; a logisztikai rendszerek átalakítása olyanra, mint amellyel a NATO-erők rendelkeznek, együttlé-

Bronisław Komorowski Lengyelország védelmi minisztere

ködedési képességük növelése a megfelelő NATO-struktúrákkal, és mozgékony-ságuk növelése annak érdekében, hogy képesek legyenek Lengyelország határain túl is részt venni műveletekben.

A Háborús Vezetési Rendszer tervének befejezése és a NATO vezetési rendszereivel való kompatibilitásának biztosítása mellett a szoros ütemezés szerint végrehajtandó állománycsökkentés lesz valószínűleg a legnehezebb feladat. 2001 végére újabb 26.000 beosztást – az összes beosztás 13 százalékát – kell megszüntetni. Ezután 180.000 marad fenn továbbra is, amelyekbe beletartozik a 36.000 tiszt és a többi, 52.200 hivatásos katona. A sorkatonák számát 91.800-ra csökkentjük. 2003-ra a hadsereg összelétszáma további csökkentéssel megy keresztül, és végezetül 150.000 főt tesz majd ki, akik közül 75.000 lesz hivatásos állományú.

Az állománycsökkentés közvetlenül kapcsolódik a katonai iskolákba való toborzáshoz, és az elbocsátási rendszerhez. Mivel a lengyel katonai akadémiák végzősei magas szintű képzettséggel és katonai készségekkel dicsekedhetnek, a beiskolázási folyamat mérhetetlenül hosszú és drága a hadsereg aktuális szükségleteihez képest. Egy kadét éves oktatási költsége körülbelül 38.000 lengyel zloty, az egyetemi tanulóé viszont 6.500 zloty. Emiatt először csökkentjük a katonai akadémiákon a helyek számát. E csökkentés után a hadsereg civil egyetemi végzősöket fog toborozni tiszti beosztásokba, szerződéses alapon, bevezetve a folyamatos oktatás rendszerét. Ezen csökkentések társadalmi költsége valószínűleg rendkívül magas lesz, és ez zúgolódást okozhat azok között a tisztek – ezredek, alezredek és őrnagyok – között, akik a leépítések elsődleges áldozatai lesznek. Közülük sokat három éven belül elbocsátunk.

A hadsereg technikai modernizációja valószínűleg kevésbé fájdalmas, de hasonlóan drága lesz. A modernizációs program középpontjában a Magas Művelti Készültségű Egységek (ezek a hadsereg egyharmadát képezik) modern felszereléssel való ellátása lesz. Ezt új felszerelés vásárlásával, a régi modernizálásával, valamint a jelenleg használatos fegyverzetnek a más jellegű erőktől a Magas Művelti Készültségű Egységekhez való átcsoportosításával érjük el. A technikai modernizációs folyamat garantált törvényileg rögzített finanszírozáson és

Kézfelemelés: A lengyel parlament nagy többsége szavazott a NATO-tagságra és a védelmi reformprogramra

© Reuters

hosszú távú programokon nyugszik.

Jelentős forrásokat szánunk a következő területekre: a légvédelmi rendszer modernizálása, beleértve a vezetési rendszert és a többfunkciós repülőket beszerzését; a T-72 tankok modernizálása azzal a céllal, hogy megfeleljenek a NATO szabványoknak, új tankok beszerzése; különböző fajtájú páncélozott szállító hadijárművek, új távirányítású páncéltörő rakéták; a hajók felszerelése modern rakétarend-

szerekkel; a harci helikopterek modernizációja; középtávú szállító repülőket beszerzése; új 621, FFG-7 típusú hajók és tengeralattjárók beszerzése.

2006-ra a lengyel hadseregnek a következő – NATO-szabványok szerint felszerelt és kiképzett – egységekből kell állnia: 11 dandár-ezred szintű harcoló egység, 15 zászlóalj szintű harci egység, két század szintű egység, öt harcászati repülő század, 22 légvédelmi rakétahadosztály, hét légi bázis, három rádióelektronikai egység, 35 hajó és két haditengerészeti repülő század. Erre az időpontra a Dán-Német-Lengyel Északkeleti Többnemzetiségű Hadtest lengyel erői, amelyek Szczezinben állomásoznak, már megfelelnek majd a szükséges NATO-szabványoknak.

A technikai modernizációs folyamatnak – amely magában foglalja majd a fegyverek és katonai felszerelés beszerzését – lehetőségeket kell nyújtania a lengyel hadiiparnak és az ahhoz kapcsolódó üzletágaknak is. A programot különböző pártállású politikusokkal és a katonai szakértőkkel való széleskörű konzultációk alapján állítottuk össze. Végrehajtása nehéz lesz, és széleskörű támogatást igényel. Minden fontosabb lengyel politikai párt – kormányzati és ellenzéni oldalról egyaránt –, kritikusan ugyan, de üdvözölte a tervezett reformokat.

Ez a támogatás vezetett el ahhoz, hogy a Parlament 2001. május 25-én igen nagy többséggel fogadta el a „Lengyelország hadereje átszervezésének és technikai korszerűsítésének 2001-2006. évi programja” című törvényjavaslatot. ■

 A „Lengyelország hadereje átszervezésének és technikai korszerűsítésének 2001-2006. évi programjának” további részleteit lásd a www.wp.mil.pl honlapon.

Nők egyenruhában

Vicki Nielsen azt vizsgálja, milyen mértékben integrálódtak a nők a NATO haderőibe

© US Védelmi Minisztériuma

Iránymutatás: Az elmúlt négy évtizedben a NATO-hadseregekben csaknem a felismerhetetlenségig megváltozott a nők helyzete, körülményeik és számuk

A NATO haderőiben szolgáló nőknek sok ünnepelnivalójuk van ebben az évben. Ma van a 40. évfordulója a Magas Rangú Női Katonatisztek első NATO-konferenciájának, és 25 éve ismerte el hivatalosan a Nők a NATO Haderőkben Bizottságot a NATO legmagasabb szintű katonai szerve, a Katonai Bizottság.

Az elmúlt négy évtized során a nők helyzete, körülményeik és száma a NATO-hadseregekben csaknem a felismerhetetlenségig változott meg. A Nők a NATO Haderőkben Hivatal statisztikái szerint a NATO-egyenruhát viselő nők száma – mindannyian önkéntesek – az 1961-es 30000-ről mára 288000-re nőtt. Ám minden hadseregnek megvan a saját története, hagyományai és kultúrája, és a nők integrálásának mértéke mindegyiknél más és más. Habár már évek óta szolgálnak a nők a hadseregekben, tovább folytatódik a vita a hadsereg elnőiesedéséről, még azokban az országokban is, amelyek sokkal messzebbre jutottak az integráció útján, mint mások: a vita arról folyik, hogy miként és hol kell a nőknek szolgálatot teljesíteni, és képzést kapni, milyen mértékben legyenek integrálva, és még arról is, hogy vajon nem ment-e már túl messzire a folyamat.

Vicki Nielsen a NATO Tükör segédszerkesztője

Mivel a nők integrációja különböző szintű és módú, nehéz felvázolni egy pontos összesítő táblázatot a NATO-tagországokról. Bizonyíték erre egy rövid kitekintés néhány olyan szövetségesre, amely hosszabb – gyakran a második, ha nem éppen az első világháborúig visszanyúló – történelemmel rendelkezik a katonanők esetében.

Norvégia és Dánia egyes vonatkozásokban a leghaladóbb ország a női katonákat illetően. Norvégia volt az első NATO-tagország, amely lehetővé tette a nők számára, hogy tengerallattjárókon szolgáljanak, és 1985 óta minden más harci beosztást is betölthetnek. Dánia 1988-ban nyitott meg minden beosztást és egységet a nők előtt a hadseregben, a harci fegyvernemeknél 1985-ben és 1987-ben folytatott kísérletek után. Dánia és Norvégia katonanői csaknem minden műveleti funkciót töltöttek, ill. töltenek már a hadseregben, kivéve az ejtőernyős kommandó és tengerallattjáró-parancsnokot, mivel a mai napig egyetlen nő sem felelt meg a követelményeknek. Egyetlen dán nő sem szolgált eddig harcirepülő pilótaként. Mindkét országban a férfiakkal egyenlő feltételek mellett képzik ki, foglalkoztatják és alkalmazzák a női katonákat. Önkéntes alapon nemzeti szolgálatra is jelentkezhetnek. Ez olyan lehetőség, ami által bepillantást nyerhetnek a hadsereg életébe, és ez arra bátoríthatja őket, hogy katonai pályára lépjenek. Még arról is vita folyt nemrégiben Norvégiában, hogy bevezessék-e a nők számára a kötelező katonai

szolgálatot, ami eszközként szolgálhatna arra, hogy fellendítse a női képviseletet és támogassa a nemek közötti egyenlőséget.

Azonban a dániai öt százalékos, a norvégiai pedig csupán három százalékos női képviseletet jelent az összlétszámhoz viszonyítva, ami viszonylag alacsonynak számít néhány más szövetségeshez viszonyítva. Norvégia célja, hogy 2005-re hét százalékra emelje meg a női katonák százalékos arányát, ám az első norvég női védelmi miniszter 1999. márciusi kinevezése ellenére kevés norvég katonanő jutott magas beosztásba. Az első női ezredest csak 1999 novemberében nevezték ki. Ennek az egyik oka az, hogy sok nő tiszt váltja fel a művelti szolgálatot adminisztratívra szülői szabadságát követően, ami csökkeneti esélyeiket arra, hogy katonai akadémiára küldjék őket tanulni. A dán hadseregben is – ahol a női katonák toborzása és megtartása problémás – kevés nő ért el magas rendfokozatot. 1999-ben és 2000-ben a katonai akadémiákra az elmúlt éveket tekintve most jelentkezett a legkevesebb nő.

Az aktív szolgálatot teljesítő nők legmagasabb aránya az Egyesült Államokban (14 százalék) és Kanadában (11,4 százalék) található. Az amerikai katonanők számára az áttörést a Teljesen Önkéntes Haderő létrehozása jelentette 1973-ban. Akkoriban a vietnámi háború nyomán a hadseregből való kiábrándulás miatt kevesebb férfi akart szolgálatba lépni, így örömmel vették a női újoncokat. Ma a világ különböző pontjaira telepített amerikai katonák 8,6 százaléka nő. Több mint 11200 női katona támogatja a NATO békefenntartó műveleteit, és 37000-en szolgáltak az

Öbölben a Sivatagi Vihar Hadművelet idején 1991-ben. Az amerikai katonanők támadást intéztek a magasabb rendfokozatok ellen. A mai napig hárman értek el altábornagynak/ellentengernagynak megfelelő háromcsillagos tábornoki rendfokozatot.

Azonban az amerikai hadseregben nem nyitottak meg minden beosztást a nők előtt. Elvileg csak azok a beosztások maradtak zárva, amelyek közvetlen szárazföldi harccal járhatnak. A gyakorlatban azonban a jelenlegi kinevezési politika szabályai szerint számos egyéb pozíciót csak a férfiaknak tartanak fenn, tehát a munkahelyek 80 százaléka áll nyitva a nők előtt. A kanadai katonanők viszont szinte minden funkcióban és környezetben teljesíthetnek szolgálatot 1989 óta. Az egyetlen kivétel a tengeralattjáró volt, ám idén márciusban ezt a korlátozást is feloldották. Az első nők várhatóan ősszel kezdik meg tengeralattjárós kiképzésüket. Mindazonáltal a kanadai hadseregben a legtöbb nő továbbra is a hagyományosabb területekre összpontosít, és csak kevés sikerteret ért el a harcoló fegyvernemekbe történő – lövészet, tüzéség, harctéri műszakiak és páncélosok – integrálásában, ahol képviseltük továbbra is alacsony, mindössze 1,9 százalékos.

Franciaország, Hollandia és az Egyesült Királyság is hosszú történelemre tekint vissza a női katonák toborzását illetően; a nők az állomány több mint nyolc százalékát alkotják. Általában kevés női katona kap magasabb rendfokozatot. A nők a nyolcvanas, illetve a kilencvenes évek elejéig női hadtestekben voltak elkülönítve mind Hollandiában, mind az Egyesült Királyságban. Franciaország egyenlő státuszt adott a női kato-

A vita folytatódik

Nem mindenki üdvözlöi a nők növekvő beáramlását a hadseregbe. Néhány hagyományörző továbbra is azt állítja, hogy a nők számára nincs hely a seregben. Egy vitában, amely tavaly zajlott a Millennium című folyóiratban, ezen álláspont szenvedélyes védelmezője, Martin Van Creveld a Jeruzsálemi Izraelita Egyetemről, azt állította, hogy az elnöiesedés a fejlett hadsereg alkonyának egyik tünete és okozója. Válaszában Christopher Coker a London School of Economicstól és Jean Bethke Elshtain a Chicago Egyetemről egyaránt támadta azt a nézetet, hogy a korszerű hadseregek hanyatlanának. Érvelésük szerint e helyett egy olyan változás megy végbe, amely visszatükrözi a társadalmi, technológiai és nemzetközi biztonsági fejleményeket. Ezek azt követelik a katonaságtól, hogy fogékonyabb legyen a polgári értékekkel kapcsolatos bizonyos, a közvéleménytől eredő nyomásra, valamint új követelményeket támasztanak a hadsereggel szemben a készségek tekintetében, különösen a békefenntartó tevékenységek esetében.

Caroline Kennedy-Pipe a Sheffield Egyetemről a múlt decemberben a Journal of Strategic Studies című folyóiratban megjelent cikkében idézte ezeket a nézeteket. Utalva arra a definícióra, amit Christopher Bellamy ajánlott a „Lovagok Fehér Páncélban” című írásában a jövő harcosaira vonatko-

zóan, azzal érvelt, hogy a technológiai újítások megváltoztatták a mai harcászati természetét. Az idejétmúlt közelharc valószínűtlenebbé vált, és a modern harcos szerepe olyan mértékben vált függetlenné annak nemétől, mint eddig még soha. Ennek eredményeként kevés elfogadható katonai érv marad fenn amellett, hogy megtagadják a fizikailag és szellemileg alkalmas nőktől a helyet a hadseregben. Sőt, azt ajánlotta, hogy a vita lépjen túl azon, hogy vajon a nőket teljesen integrálni kell-e a hadseregbe, és ehelyett azzal foglalkozzon, hogy „hogyan és hol tudnak a legjobban szolgálatot teljesíteni az új harcosokat igénylő új háborúkban”.

© Dán Fegyveres Erők

A sminktől az alcázásig: a katonaság elnöiesedéséről szóló viták a nők hadviselése való alkalmasságáról, fitnesséről és megfelelőségéről szólnak

náknak a hetvenes évek elején, de a nyolcvanas évekig nem tettek komoly lépéseket annak érdekében, hogy javítsák a nők integrációját, és az arányok nem is változtak meg egészen 1998-ig. A francia katonanők felvétele várhatóan növekedni fog a kötelező sorkatonai szolgálat 2002-ben történő eltörlésével. A holland hadsereg új célkitűzését – 12 százaléknyi női állományt 2010-ig – nehéz lehet majd elérni, mivel a jelenlegi szint és az állomány megtartásával is problémák vannak.

Elvileg minden beosztás nyitva áll a nők előtt a holland és a francia hadseregben egyaránt. A gyakorlatban azonban néhány szakszolgálat esetében korlátozott maradt a bejutás, általában a fizikai követelmények és harci hatékonyság vagy gyakorlati okok miatt, mint például a tengeralattjárók esetében. A legtöbb nő továbbra is logisztikai vagy harci támogató egységnél szolgál, habár az utóbbi évek műveletei megmutatták, hogy a nők hatékonyan képesek végezni feladatukat háborús övezetekben is.

Néhány korlátozás tovább él az Egyesült Királyságban is, de nagy változások zajlottak a kilencvenes évek elején, amikor a nők számára lehetővé vált, hogy felszíni hajókon – beleértve a harci hajókat is – szolgáljanak a tengeren, és elérhetővé vált minden beosztás a légierőnél is. Most a légierőnél a beosztások több mint 95 százaléka áll nyitva a nők előtt, a szárazföldi erőnél és a haditengerészetnél pedig a beosztások 70 százaléka. A brit katonanők férfi kollégáikkal együtt szolgálnak szinte minden szakterületen, kivéve azokat az egységeket, ahol az elsődleges kötelesség az „ellenség megtámadása és megölése”, itt jelenlétük rontaná a harci hatékonyságot. Ezek a korlátozások összhangban vannak azzal az Európai Bírósági ítélettel, ami lehetővé teszi a nők kirekesztését néhány beosztásból a harci hatékonyság alapján, meghagyva a nemzeti hatóságoknak, hogy pontosan mely beosztásokról is van szó. A brit katonanők nem szolgálhatnak tengeralattjárókon és aknamentesítő búvárhajókon sem a Királyi Haditengerészet esetében, mégpedig orvosi okok miatt.

A belga katonanők később jelentek meg a színen, mivel a hadsereg csak 1975-ben nyílt meg számukra. Ma azonban több mint hét százalékát teszik ki a teljes haderőnek, számuk folyamatosan növekszik, a magasabb rendfokozatokban is. Minden számukra nyitott beosztásba immáron teljes mértékben integrálódtak, habár nagyobb részt adminisztratív vagy logisztikai beosztásokat töltenek be. Luxemburgban, amelynek nincs légierje és haditengerészete, a nők nem szolgálhattak a hadseregben 1987-ig, ma a személyzet mintegy 0,6 százalékát teszik ki.

A legtöbb mediterrán ország a nyolcvanas, kilencvenes években kezdte el megnyitni a hadsereget a nők előtt, habár néhányban már alkalmaztak nőket orvosi szolgálatoknál. Görögország 1979-ben engedte meg a női tiszthelyetteseknek, hogy kiegészítő beosztásban dolgozhassanak. A katonai akadémiák 1990-ig zárva maradtak előttük, és a katonai oktatáshoz való hozzáférésük továbbra is korlátozott. A nők továbbra sem láthatnak el harci feladatokat, de 2000-től első ízben teljesíthetnek női szolgálatot tengeren, az első női repülő kadétek pedig várhatóan 2001-ben kezdik meg tanulmányaikat a Légierőakadémián. A nők részarányban Spanyolország 1988-ban körülbelül négy százalékos volt. Portugália 1992-ben kezdett el nőket to-

borozni. Mára a női katonák teljes létszám hat százalékát teszik ki mindkét országban. A spanyol hadseregben a legtöbb funkció, így a harci is, nyitva áll a nők számára, habár néhány szakterületen megmaradtak a korlátozások és a spanyol katonanők több mint a fele adminisztratív beosztásban van. A portugál katonanők elvileg bármilyen beosztásba jelentkezhetnek, habár a haditengerészet és a harcászati gyakorlatilag zárva van előttük.

Törökországban az ötvenes évek végén vették fel az első nőket a katonai akadémiákra, de a politikában bekövetkezett drasztikus változás 1960-ban azt jelentette, hogy 1982-ig nem vettek részt a katonai oktatásban, és csak tíz évvel később engedték meg az első női kadétnak, hogy katonai iskolába járjanak. A török katonanők, akik az állománynak csupán 0,1 százalékát teszik ki, csak tisztként szolgálhatnak, és nem szolgálhatnak páncélosoknál vagy lövészeknél, sem pedig tengeralattjárókon.

Az új NATO-tagállamokban az EU-csatlakozásra való felkészülés előmozdította az egyenlő lehetőségek megteremtését a katonaságnál a kilencvenes években, ami mindenhárom országban a katonai oktatásnak a nők előtt történő megnyitásában is megnyilvánult. Ma a katonanők a teljes haderő 3,7 százalékát képviselik a Cseh Köztársaságban, míg Magyarország esetében arányuk kilenc százalék felett van. Ugyanakkor továbbra is hagyományos beosztásokat töltenek be, és csak kevesen kaptak magasabb rendfokozatot. A lengyel hadseregben a képviselőlet alacsony, 0,1 százalék, és valószínűleg így is marad, köszönhetően a jelenleg folyó átalakításnak. Gyakorlatilag minden nő orvosi beosztásban dolgozik.

A német Bundeswehr egészen a közelmúltig a katonazenekarokra és az orvosi szolgálatokra korlátozta a nők alkalmazását. Ennek eredményeképpen a női képviselőlet alacsony, 2,8 százalékos maradt. Köszönhetően azonban egy nő magányos harcának – aki egy karbantartó-támogató csapatban akart dolgozni –, és az Európai Igazságügyi Bíróság egy 2000. januári döntésének most már minden beosztás nyitva áll a nők előtt. Egy évvel később toborozták az első nőket az alacsonyabb rendfokozatokba, tiszthelyettesnek, és 2001 júliusában követték őket az első tisztek. Eddig a nők integrációja simán ment, minden szakmai ágazatban szolgálnak immár a NATO-vezette balkáni műveletekben.

Olaszország volt az utolsó NATO-tagország, amely fenntartotta a nők kizárását a hadseregből. Azonban 1999 szeptemberében az olasz parlament elfogadott egy törvényjavaslatot, amely lehetővé tette, hogy nők is szolgálhassanak a hadseregben. Erre a La Associazione Nazionale Aspiranti Donne Soldato (Női Katonai Aspiránsok Nemzeti Társasága) több éves, széleskörű lakossági támogatást szerzett kampányát követően, Guido Venturoni tábornok – a NATO Katonai Bizottsága elnökének – támogatásával került sor. Ennek a fontos döntésnek az ünneplése és az első női újoncok 2000-es behívása alkalmából a Nők a NATO Haderőkben Bizottság éves ülésére 2001 júniusában – Olaszország kérésére, kivételesen – Rómában került sor egy holland város helyett (jelenleg Hollandia jelenleg a bizottság soros elnöke). Olaszország fokozatos megközelítést tett magáévá, először a nők általános kiegészítő tevékenységekbe való integrálására koncentrált, nem pedig a harci beosztásokra, valamint korlá-

tozásokat tart fenn a katonai akadémiákra való beiskolázás vonatkozásában is. Remélik, hogy ez a megközelítés megkönnyíti az integrációt és időt ad a férfiaknak az alkalmazkodáshoz.

A német és olasz hadseregek számára adva van a többi NATO-szövetséges példája, amelyet követhetnek, amint nagyobb léptekkel indulnak el a nők integrálásának útján, és tanulhatnak mások tapasztalatából és a másutt bevezetett eljárásokból is. Világos, hogy a Szövetség különböző tagjainak hadseregei közötti kölcsönös kapcsolat – a katonai gyakorlatokon és műveletekben vagy a békefenntartó tevékenységek során – szerepet játszik a nemek kérdésével kapcsolatos ötletek és eljárások kölcsönös gazdagításának támogatásában.

Ám azok a NATO-tagországok is, amelyek már évek óta alkalmaznak nőket a hadseregben, tanulhatnak másoktól, hiszen a hadsereg egy munkaerő-piaci versenyben küzd a képzett személyzet toborzásáért és megtartásáért. Norvégiában például a védelmi minisztérium nemek egyenlőségét célzó stratégiájának részeként széleskörű tanácsadó programokat indítottak nemrégiben, hogy maradásra és arra buzdítsák a nőket, hogy versenyezzenek a hadseregben a magasabb rendfokozatokért. A tanácsadást különböző mértékben néhány más ország is alkalmazza, így az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok is. Kanada és Dánia egyaránt a különbségek kezelésén alapuló megközelítést követi. Dánia reméli, hogy növelheti a női újoncok számát a nemek szerint különböző fizikai alapkövetelmények elfogadásával, miközben a fizikailag megterhelő beosztások esetében nemektől függetlenül maradnak a követelmények. Azonban egyre inkább a munka jellegéhez alakítják a fizikai követelményeket, és nem alkalmaznak eltérő követelményeket az egyes nemek számára.

Az Egyesült Államokban és számos már országban alapvető prioritás minden katona és családja életminőségének növelése. Belgium és Hollandia például a részmunkaidő lehetőségével kísérletezik, hogy könnyebbé tegye a kisgyermekes anyák helyzetét. A norvég hadsereg ezen a nyáron kiadandó családpolitikai akcióterve azon családok támogatására összpontosít, ahol a családtagok nemzetközi műveletekben vesznek részt. Dániában pedig mindenkinek a lehető legnagyobb befolyása van a saját munkahelyzetére és feladatkörére annak érdekében, hogy minimalizálni lehessen a családi élet feszültségeit: ide tartozik az átmeneti visszaminősítés, a jövőbeni karrier lehetőségek veszélyeztetése nélkül.

A nők nagy utat tettek meg a NATO-hadseregekben az elmúlt 40 év során. A nők alulreprzentáltságának kérdése, elsősorban a magasabb rendfokozatokban, azonban még mindig kulcskérdés. Ebben a vonatkozásban a NATO-központ is rossz példát mutat, mivel csak három női tiszt – a személyzet kevesebb, mint egy százaléka – szolgál jelenleg a Nemzetközi Katonai Törzsben. Amint azonban a nők egyre magasabb rendfokozatokat érnek el és teszik le névjegyüket a hadseregben, úgy ez is nagymértékben megváltozhat, méghozzá nem is olyan távoli jövőben. ■

 A NATO-erőkben szolgáló nőkről további információk
a www.nato.int/docu/facts/cwinf.htm címen található.

A NATO haderőkben szolgáló nők támogatása érdekében dolgozni

Negyven évvel ezelőtt, 1961 júniusában, Dániából, Hollandiából, az Egyesült Királyságból és az Egyesült Államokból delegációk érkeztek a dániai Koppenhágába a Magas Rangú Női Katonatisztek első NATO-konferenciájára, amelyet a Dán Atlanti Társaság szervezett. Kifejezték óhajukat a rendszeres találkozók iránt, valamint reményüket, hogy az illetékes NATO- és nemzeti szervek fontolóra veszik majd a nők szélesebb körű alkalmazását a fegyveres szolgálatokban.

Ám csak 1976-ban, tizenöt évvel később ismerte el hivatalosan a NATO Katonai Bizottsága a Nők a NATO-haderőkben Bizottságot. A Bizottságba képviselőt vagy megfigyelőt küldő NATO-tagországok száma az évek során fokozatosan nőtt. Jelenleg Izland kivételével – amely nem rendelkezik hadsereggel – minden NATO-tagország képviselteti magát, így most 18-an vannak. A következő két évben Kanada tölti be a soros elnöki tiszteletet.

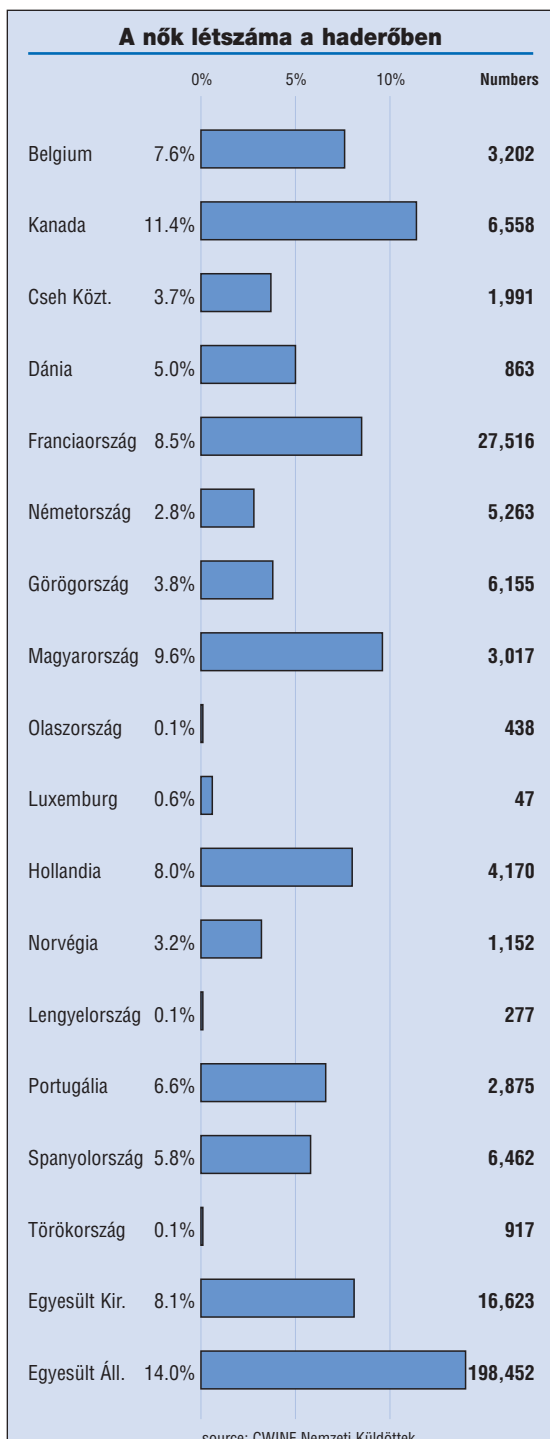
2000 végén állandó kapott státuszt a NATO-központban, a Nemzetközi Katonai Törzsben található „Nők a NATO-haderőkben” című hivatal. Ez támogatja a Bizottság és az ahhoz tartozó három albizottság munkáját a kiképzés és továbbképzés, a toborzás és alkalmazás, valamint az életminőség területein. A Hivatal igyekszik információs és kutatói részlegként tevékenykedni ezen kérdéseket illetően, valamint támogatni a nők hatékony alkalmazását a NATO-tagállamok és a partnerországok hadseregeiben.

© USA Védelmi Minisztériuma

Újoncképzés: A mai piaci verseny alapvető kihívása a képzett személyzet toborzása és megtartása

Nők a NATO haderők és a békefenntartó missziók kötelékében

A NATO-erőknél szolgáló nőkről szóló statisztikákat az egyes NATO országok (Ízland kivételével, melynek nincsenek fegyveres erői) adatszolgáltatásai alapján állítottuk össze, mely a Nők a NATO Fegyveres Erőiben címmel megjelenő évenkénti kiadványban található. A teljes haderő létszámok tartalmazzák a sorkatonák számát is. A 2001-es adatok ideiglenesnek tekintendők.

Válogatott folyamatban lévő ENSZ békefenntartó missziók

		Kezdet 1999/00	Résztvevők száma	Költség 1999/00 millió US \$	Becsült kgt. 2000/01 millió US \$
UNTSO	ENSZ-tűzszünetellenőrzés	1948	154	606	23
UNFICYP	ENSZ békefenntartó erő Cipruson	1964	1,219	1,019	43
UNDOF	ENSZ szétválasztási megfigyelő erő	1974	1,120	786	37
UNIFIL	ENSZ átmeneti erő Libanonban	1978	4,922	3,118	147
MINURSO	ENSZ-misszió a nyugati-szaharai népszavazáskor	1991	231	389	49
UNIKOM	ENSZ iraki-kuvaiti megfigyelői missziója	1991	1,115	521	53
UNOMIG	ENSZ megfigyelői misszió Grúziában	1993	102	115	30
UNAMSIL	ENSZ-misszió Sierra Leoneban	1999	12,439	267	504
UNTAET	ENSZ átmeneti közigazgatása Kelet-Timorban	1999	8,087	350	584
MONUC	ENSZ szervezési misszió (Kongói Dem. Közt.)	1999	258	59	141

Válogatott folyamatban lévő nem-ENSZ békefenntartó missziók

		Kezdet 1999/00	Résztvevők száma	Költség 1999/00 millió US \$	Becsült kgt. 2000/01 millió US \$
MFO	Többnemzetiségű erők és megfigyelők	1982	1,844	1,385	51
SFOR	NATO-vezette Stabilizációs Erő	1996	22,800	13,000	2,700
Belisi	Békefelügyeleti csoport Bougainvilleben	1998	262	55	14
KFOR	NATO-vezette Koszovói Erő	1999	50,000	7,000	6,000

Válogatott lezárult ENSZ békefenntartó missziók

		Kezdet	Résztvevők száma	Költség millió US \$
UNEF I	First United Nations Emergency Force	1956-67	6,073	214
UNOGIL	ENSZ megfigyelő csoport Libanonban	1958	591	4
ONUC	ENSZ-művelet Kongóban	1960-64	19,828	400
UNYOM	ENSZ jemeni megfigyelői missziója	1963	239	2
UNEF II	Második ENSZ katasztrófa erő	1973-79	6,973	446
UNIIMOG	ENSZ Iran-Irak katonai megfigyelő csoportja	1988-91	400	178
UNTAG	ENSZ átmeneti segítségnyújtási csoport	1989-90	5,993	369
ONUCA	ENSZ megfigyelő csoport Közép-Amerikában	1989-92	1,098	89
UNAVEM I, II, III	ENSZ angolai ellenőrző missziója I, II, III	1989-97	7,546	944
ONUSAL	ENSZ megfigyelői misszió El Salvadorban	1991-95	683	107
UNTAC	ENSZ átmeneti közigazgatás Kambodzsában	1992-93	19,159	1,600
ONUMOZ	ENSZ-művelet Mozambikban	1992-94	8,125	471
UNOSOM I, II	ENSZ-művelet Szomáliában I, II	1992-95	28,000	2,300
UNPROFOR	ENSZ védelmi erő	1992-95	30,869	4,600
UNAMIR	ENSZ segítségnyújtási Misszió Ruandában	1993-96	5,500	437
UNMIH	ENSZ-misszió Haitin	1993-96	1,549	516
UNPREDEP	ENSZ megelőző telepítőerő	1995-99	1,110	176
UNTAES	ENSZ átmeneti közigazgatás Kelet-Szlavóniában	1996-98	5,344	558
MINUGUA	ENSZ ellenőrző misszió Guatemalában	1997	188	15
ONOMA	ENSZ megfigyelői misszió Angolában	1997-99	1,156	181
MINURCA	ENSZ-misszió a Közép-Afrikai Köztársaságban	1998-00	1,252	86

Válogatott lezárult nem-ENSZ békefenntartó missziók

		Kezdet	Résztvevők száma	Költség millió US \$
ECOMOG	ECOWAS Katonai Megfigyelő csoport (Libéria)	1990-98	12,400	525
UNATF	Egyesült Különleges Erő Szomáliában	1992-93	40,000	2,500
IFOR	NATO-vezette Végrehajtó Erő (Bosznia)	1995-96	60,000	5,000
Alba	Többnemzetiségű Védelmi Erő (Albánia)	1997	6,294	175
MISAB	Afrikai misszió a bangui-i egyezmények ellenőrzésére	1997	1,578	102
AFOR	NATO Albániai Erő	1999	5,500	650
INTERFET	Nemzetközi Erő Kelet-Timorban	1999	11,310	421

Fenti statisztikák a londoni székhelyű Stratégiai Kutatások Nemzetközi Intézetének kiadásában „A katonai egyensúly 2000-2001” címmel megjelenő kiadvány „2000. évi Fegyveres Konfliktusok” című táblázatának felhasználásával készültek. Az adatok 2000. június 30.-i állapot szerint ellenőrzöttek.

NATO 2000

A Szövetség fejlődését nyomon követő és az általa a XXI. század biztonsági kihívásainak történő megfelelés érdekében végrehajtott átalakulást leíró CD-Rom

A NATO és Oroszország

Információs kiadvány, amely a NATO és Oroszország békefenntartói között a Balkánon zajló gyakorlati együttműködést mutatja be

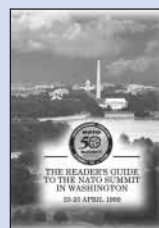
Kosзовó – egy évvel később Eredmények és kihívások

Lord Robertson, a NATO főtitkárának jelentése

Útmutató a Washingtoni Csúcstalálkozóhoz

A NATO 1999 áprilisi, washingtoni csúcstalálkozásán kiadott összes hivatalos anyag és nyilatkozat gyűjteménye, amely magába foglalja a Szövetség programjairól és tevékenységéről szóló háttérinformációkat

A biztonság kiterjesztése:

A NATO és a partnerországok szerepe

Átfogó, illusztrációkkal teli kiadvány, amely leírja a NATO működését és a Szövetség tevékenységeinek fontosabb területein bekövetkezett változásokat

Az 50 éves NATO

Bemutató anyag a Szövetség történetéről, áttekintve a NATGO jelenlegi napirendjén lévő fontosabb témaköröket

NATO-témák

A Szövetség képes áttekintése, a NATO fejlődésének fontosabb mérföldköveivel és a NATO jelenlegi napirendjén szereplő fontosabb témakörökkel. (csak elektronikus formátumban hozzáférhető: <http://www.NATO.int/docu/topics/2000/home.htm>)

NATO Update

Hetenként megjelenő információs anyag, amely röviden foglalkozik a NATO tevékenységeivel és eseményeivel, áttekintve a Szövetség kezdeményezéseit. (csak elektronikus formátumban: <http://www.NATO.int/docu/update/index.htm>)

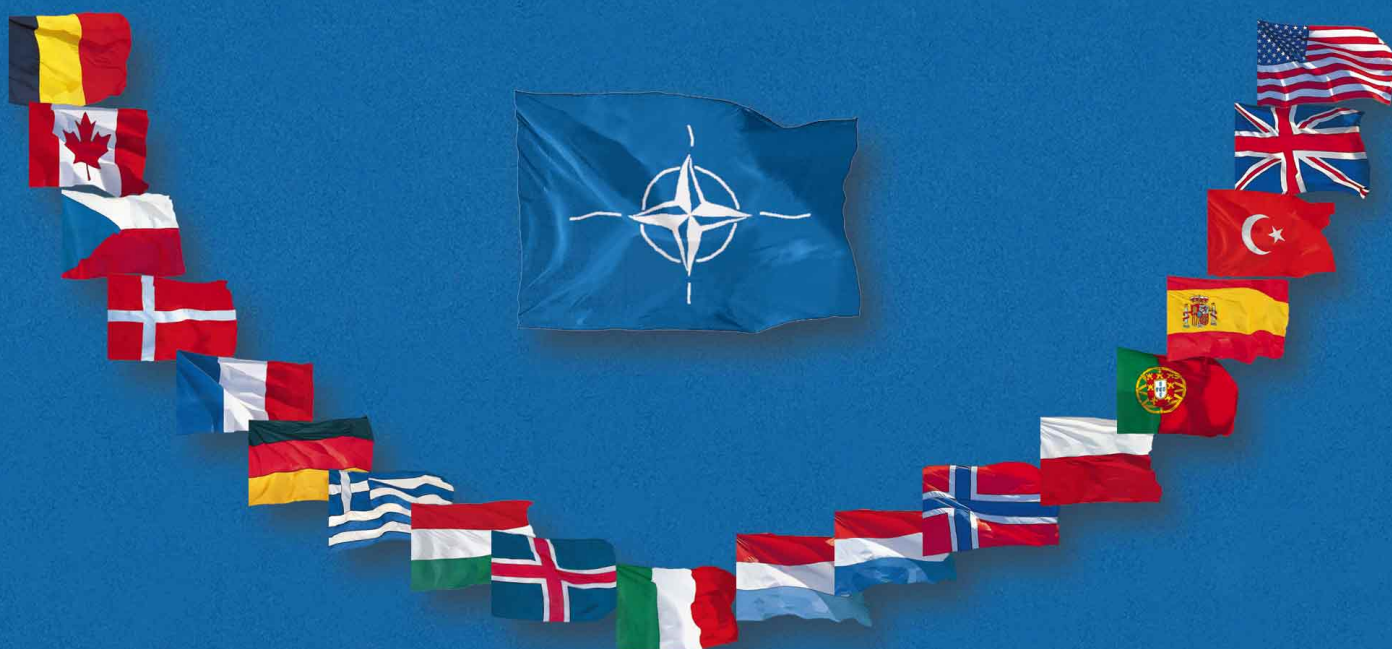
VALAMENNYI KIADVÁNY HOZZÁFÉRHETŐ ANGOL ÉS FRANCIA NYELVEN, EGYESEK MÁS NYELVEKEN IS:

A nyomtatott példányokkal kapcsolatos érdeklődéssel és megrendelésekkel forduljon a következő címhez:
Office of Information and Press - Distribution Unit
Bld Leopold III - 1110 BRUSSELS
Tel: 00-32-2 707 5009
Fax : 00-32-2 707 12 52
E-mail : distribution@hq.nato.int

Jelen kiadványok elektronikus formában elérhetők a NATO honlapján a www.nato.int címen

A honlap hivatalos nyilatkozatokat, sajtóközleményeket és beszédeket és közread, valamint más, a Szövetség struktúrájával, politikájával és tevékenységével kapcsolatos információkat, valamint különféle on-line szolgáltatásokat kínál.

észak-atlanti szerződés szervezete

belgium
cseh köztársaság
dánia
egyesült államok
egyesült királyság
franciaország
görögország
hollandia
izland
kanada
lengyelország
luxemburg
magyarország
németország
norvégia
olaszország
portugália
spanyolország
törökország

NATO

tükör

2001 NYÁR

A békefenntartás kihívása

Interjú Sir Rupert Smith
tábornokkal
24-25. oldal

Nők
egyenruhában
30-33. oldal